

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կոռուպցիոն

Կոռուպցիոն: Այս բառը սորված են սակային նախալրբարանի օրերին, Հայոց Պատմության դասերին, երբ կրթությունը, թե՛ Հայաստանը կոռուպցիոն դարձած է զանազան ներխուժող բանակներու միջոցից եւ իր դիրքին համար անընդհատ ոսփ կոխան դարձած:

Թե՛ ի՞նչ է խնդրի բուն դասնությունը, ին՞չի ծանօթ չէ. երեւի փոխաբերական իմաստով գործածուած է այս բառը, ինչ-որ դեպքի մը հիման վրայ, ուր խնդրի համար կոռուպցիոն եղած են եւ, հաւանաբար, խնդրի այգին ալ ոսնակոխ եղած է:

Հիմա կը մտածեն, որ Սուրիան ալ վեց տարի է ի վեր կոռուպցիոն դարձած է, սակայն այս դարձումը խնդրի մէջ է փոխարինուի ուրիշ բանով մը, հակառակ որ Սուրիան ալ խնդրի լաւ տեսակներ ունի, բայց ֆանի դաստերազմը սուրիական խնդրին համար չէ, աղա անկողնի արդիական բառ մը գտնելու է, որ համահունչ ըլլալ իրականութեան եւ դիմողի: Ըստ բազմաշեռանկ մեկնաբանութեանց, դաստերազմը կազմաւորող, կազմի, կրօնի, սարածներու եւ դեռ ինչերու համար է, չեն գիտեր: Ուրեմն փոխելով դարձուածը եւ բառը նորոգելով, գուցէ «Կոռուպցիոն, կոռուպցիոն, կոռուպցիոն... թե՛ ինչ է «Կոռուպցիոն» մտան ակադեմիային չեն այս նորակերտ բառերը, սակայն կարելո՞ւն այն է, որ «խնդրի այգին» ոսնակոխ դարձաւ հազար ու մէկ տեսակի կրօնականներու, որոնց տերերը աշխարհի չորս ծագերէն եկան, աւերեցին, փանդեցին, սղանցեցին, այրեցին, առեւանգեցին, բռնաբարեցին, խաչեցին ու ծաղկուն երկիրը համասարած աւերակոյտի, անաղաղի ու գերեզմանոցի վերածեցին:

Ու դեռ կը շարունակեն, դեռ չյազեցան, դեռ չհանդուրած թողնաւստեր կան, դեռ աղոթող ժողովուրդ կայ, դեռ անոնց ալ մէջ է հասնին ու գոհանան եւ արդի դասնութեան ամենասուտէ տօնին մէկուն սակ դնեն իրենց ստորագրութիւնը ու գրեն՝ «Եկանք, տեսանք, աւերեցին»...

Սակայն, Կեսարիոն մէջ միտի ծափահարութիւն, իրենց համար յաղթանակի կամարներ միտի կառուցութիւն, դափնեդասակներ միտի դրօշին իրենց գլուխներուն:

Ո՞ր են այսօր Կեսարիոն ու իր ժողովուրդը. ո՞ր մնացին իր գրաւած երկիրները: Ժամանակի փոփոխ ծածկերը, թաղեց զիրենք ու իրենցմէ մնաց միայն Պատմութիւնը դասագիրքերու էջերուն: Ո՞ր են այսօր Հռոմն ու Բիզանդիոնը, Ասորեստանը, Խազարական խանգառութիւնը, Թաթար-սելջուներն ու Օսմանեան կայսրութիւնը:

Կըսեն՝ աշխարհի մէջ դաստերազմ չէ եղած, որ չէ վերջացած, բայց չեն ըսեր ե՞րբ, ֆանի՞ տարի տե՛ս, չեն ըսեր ի զին ինչի՞ են ինչերու՞:

Վեց տարի անցաւ, մտնել տօթերորդ տարին: Արեւո՞ք 7 թիւը դեռ կը դառնէ իր հեփթաթային, կախարհական իմաստը...

Մենք ալ գիտենք, որ սուրիական դաստերազմը անդամայն վերջ միտի գտնել օր մը, որքան ալ երկար տեւէ, սակայն այդ բաղձալի օրը երբ հասնի եւ հաւուրեալար կասարուի, արձանագրուի դաստերազմի գոհերուն ձեգրի թիւը, ֆանդուած ֆաղաբներուն, գիւղերուն ու անոնց մէջի անտրուած շէնքերուն, հանրագոյն կառուցներուն, դպրոցներուն, հիւանդանոցներուն, մզկիթներուն, եկեղեցիներուն, գործարաններուն, աշխատատեղերուն... թիւը, հաւուրեցուցակն ու դարձանուրհակը որո՞նք միտի ներկայացուի, փոխիւստուցումը ո՞վ միտի կատարէ, իսկ որ ամենէն կարելո՞ւն է՝ յանցագործները ո՞վ միտի դատէ:

ՍԱԳՕ ԱՐԵԱՆ

Պուրճ Համուսի աղբանոցը Երզնայի հայութեան համար լուրջ սղառնալիք

20 արդիւին լիբանանեան մէկէ անկողնուական կայքեր տեղեկութիւն փոխանցեցին մայրաքաղաք Պէյրութին կից հայահոծ Պուրճ Համուսի ծովեզերեայ Երզնայի մէջ եղած «դաշտ»ի մը մասին: Դեղմէն օրեր անց Լեռնայիբանանի ժեշտ Երզնայի դասարանը կը ֆնտ աղբանոցը փակելու վերաբերեալ ներկայացուած առաջարկը եւ որոշում կը կայացնէր դիմումի ճակատագրին մասին վերջնական վճիռ արձակել 18 մայիսին: Իրօք ի՞նչ էր տեղի ունեցած դաշտումը եւ ինչքանով վստահաւոր կարելի է համարել զայն: Լիբանանի ֆաղաբաբանական դաստերազմին հետեւանով (1975-1990) եղած բաժանումին հետեւանով (Արեւելեան կամ «ֆիլսոսոֆական» եւ Արեւմտեան կամ «խլամական» «Պէյրութ»ներ) իւրաքանչիւր Երզնայի ֆաղաբաբանական խնդիրները լուծող կողմերը ստիպուած կը լլլալին «դաշտ» մը գտնել նաեւ Պէյրութի մէջ հաւաքուող աղբի հարցին: Այսպէս, մինչ արեւմտեան Պէյրութի բնակիչները «կը ստեղծէին» Նորմանսիի աղբանոցը, անդին ֆիլսոսոֆայի Պէյրութի բնակիչները Պուրճ Համուսի ծովեզերեայ Երզնայի կը գնորտին որդէ արեւելեան Պէյրութի գլխաւոր աղբայայան: Լիբանանի ֆաղաբաբանական դաստերազմի աւարտի համարալից հարց կը դառնար աղբակայանները փակելու հարցը: Պուրճ Համուսի բնակիչներուն համար կենսոլորտային բաւական բարդ դաշտաններ ստեղծած աղբանոցը կը փակուէր 1996-ին, սակայն հոն կուսակուած աղբը չէր հանուէր եւ Երզնայի համար կը դառնար «կենսոլորտային բեռ»: Կլիմայական դաշտաններու բերումով աղբանոցը կը ստանար «աղբալէրան» մը տեսք, որուն վերջացում մասին կը ներկայացուէին սասնեակ առաջարկներ:

Բողոքի ալիքներով, ցոյցերով, Պուրճ Համուսի գլխաւոր մայրուղին փակելու փորձերով Երզնայի բնակչութիւնը կը հասնէր իր նպատակին, սակայն ոչ ոք չէր դադարեցնել, որ փակուելէն 20 տարի ետք աղբանոցը դարձեալ միտի վերաբացուէր: Հիմա Պուրճ Համուսի բնակիչներուն առջեւ ցցուած է ոչ միայն «աղբալէրան» հարցը, այլ նաեւ այդ Երզնայի մերձ եղող «Մոր» աղբանոցի մը գոյութիւնը:

Պէյրութահայ Գառնիկ Ասֆահանիի (Գասթաբեան) կարծիքով, «այսօր օրական կտրուածով հազար հարիւր թոն աղբ կը բերուի Պուրճ Համուսի աղբանոց, եւ վիճակը դարձած է անսանելի: Աղբանոցէն արձակուած ֆաւրահոսը անսանելի է, սակայն

չեն խօսիր այն մասին, որ ամբողջ Երզնայի վիճակը անկողնի միտի վաւերաբանայ»: Ասֆահանի նաեւ կը դատար, որ կառավարութեան որոշումն հիմնով աղբանոցը հիմնովին միտի մարտի եւ ծրագիրը միտի իրականացուի չորս տարուան ընթացքին: Սակայն խնդիրը միայն այդ չէ: Ասֆահանի կը ըսէ. «Կառավարութեան որոշումով երկու ամիս ետք Պէյրութի օրակայանին մօտ տեղը Ջոսթա Պուրճ անունով յայտնի աղբանոցը միտի փակուի եւ այդ դարազային օրական կտրուածով Պուրճ Համուսի աղբանոց միտի բերուի Երզնայի 4 հազար թոն աղբ: Ինչքանով աղբար է այդքան աղբ մէկ Երզնայի մէջ «տեղաւորել»: Այս բոլորէն զատ՝ անորոշ է աղբը դարձաւաւաւացուցիչի կամ միտի այլ միտի վերածող գործարաններ հիմնելու ծրագիրը, որ մեծ հարցականներու առիթ կը ստեղծէ:

Ո՞վ է օգտուողը այս բոլորէն եւ ո՞ր են Պուրճ Համուսի հայահոծ Երզնայի դաստերազմանաւ մարմինները՝ գլխավորութեամբ Պուրճ Համուսի ֆաղաբաբանները:

Մեր յիշողութեան մէջ սակայն թարմ է, երբ 2015 թուականին Լիբանանի մէջ կը ծագէր «աղբի սազնետ»ը, որուն հետեւանով մայրաքաղաք Պէյրութը կը դառնար «աղբախեղդ»: Խնդիրն «կարկանդակ» լուծում մը բերելու հիմնով նախկին վարչապետ Թամմա Սալամի կառավարութիւնը որոշում կը կայացնէր այլ երեք աղբակայաններու կողմէ վերաբանուել նաեւ Պուրճ Համուսի աղբանոցը: Այդ որոշումն հիմնով էր նաեւ, որ Պէյրութից կը ձեռքազատուէին մայրաքաղաքի գլխաւոր փողոցները լեցուած հազարաւոր թոններու հասնող աղբէն ու այդ աղբի թունաւոր արտանետումներէն: Հարցը սակայն կտրուած լուծումներու չէր յարձգած:

Վերադառնալով «աղբալէրան» մէջ դաստերազմ «դաշտ»ին, աղա ըստ «Ալ Ախթար» արաբական դարբերականին, այդ «փոքր դաշտ»ը մէջ էր համարել նախաճաշ սարկներէ ի վեր կուտակուած «աղբալէրան» վիճակի վստահաւորու-

թեան: Պարբերականը, որ իր տեղեկութիւնները ստացած էր Հասան Պազզիէն, որ կենսոլորտի հարցերով զբաղող փաստաբան է, կը գրէ, որ դաշտումը արդիւն է թունաւոր «միտի» կազանութի արտանետումներու կուտակումին:

Թերթը կը ըսէ, որ նոր կառավարութեան կազմութենէն ի վեր երկրի կենսոլորտի նախարար Թարէֆ ալ Խաթիթ մինչեւ այս դաշտը չէ այցելած Պուրճ Համուսի աղբանոցի Երզնայի մօտն ծանօթանալու հոն տիրող իրականութիւն, նշելով նաեւ, որ փաստաբան Պազզիի կողմէն երկու այլ փաստաբաններ դատական մարմիններուն մօտ դատական հայց ներկայացուցած են դատաւարները «Խորի Երզնայի Երզնայի ընկերութիւն»էն դադարեցնելու իր աշխատանքները, որովհետեւ ըստ փաստաբաններուն՝ ընկերութիւնը չի յարգէր այն դաշտանները, որ մէջ է կիրարկուի խուսափելու համար կենսոլորտային աղէտէ մը: Կը նշուէր, որ նոյն ընկերութիւնը անկողնի վաղ 109 միլիոն տարի դիմաց Երզնայի եր «աղբալէրան» վերջացումն աշխատանքները կատարելու մրցոյթը: Այս փաստարկները ներկայացնելէ ետք յստակ է, որ դատական գործընթացներու մէջ «միտի» այս խնդիրը սակայն Երզնայի «ճոր կը վերցնէ»: Մտաւորապէս այն է, որ Երզնայի մէջ մեծագոյն տուողը դարձ ֆաղաբաբան է, որուն համար այդ թունաւոր կազերը դարձած են «ամէնօրեայ սղառնալիք»: Սակայն չենք խօսիր Լիբանանի առողջապահութեան նախարարութեան հրապարակած տեղեկագիրներուն մասին, որ յստակ անարձանագրած է Պուրճ Համուսի եւ Երզնայի Երզնայի մէջ ֆաղցկելէ տարադրուներուն թիւը: Պուրճ Համուսի «աղբալէրան» մօտ գործող աղբանոցը օրական կտրուածով անկողնի ֆաղ 1000 թոն աղբ կը ընդունի եւ այդ որոշումը կը գործարարի նախորդ կառավարութեան հետ համաձայնութեամբ: Իսկ ինչ կը վերաբերի հիմն աղբանոցին եւ ըստ կենսոլորտային մասնագէտներու այդ «աղբալէրան»ը այսօր դարձած է Երզնայի բնակչութեան ընդհանուր առողջութեան համար բաւական լուրջ սղառնալիք:

Յիշեցնենք, որ Երզնայի 80 հազար հայութիւն հաւուրող լիբանանահայութեան համար Պուրճ Համուսի կը համարուի ամէնէն հաւաքուած Երզնայի միտի:

Խմբագրութեան կողմից ավելացնենք, որ Երզնայի Երզնայի ֆաղաբաբաններուն ու այլ կառույցները ենթակա են ՀՀ Դատական-ցորթան տեղական մարմիններին:

Զեխիան դաստերազմի ճանաչեց Հայոց ցեղասպանությունը

⇒ 1 «Համաձայն են, որ դաստերազմը չէր լուրջ ջոհում եւ մեկնաբաններ ֆաղաբանական գործիչները, ֆանի որ նրանց ձեռնարկով դաստերազմը համարուէր դառնում է իրենց ֆաղաբանական Երզնայի ծառայող գործիք, եւ անցյալի ընթացումը կամ մեկնաբանումը մէջ է կատարուէր հիմնականում դաստերազմները: Միտեւոյն ժամանակ, կարծում են, որ չի կարելի չիլիցել այն իրադարձութիւնները, որոնք ոչ միայն խլեցին 1,5 միլիոն անմեղ մարդկանց կյանքը, եւ միտեւոյն մի ողբերգական Երզնայի ներկայացումն ոչ միայն հայ ժողովրդի, այլեւ ողջ ֆաղաբանութիւնը աշխարհի համար: Հետեւաբար թույլ սկսեց, Հայր սուրբ, Հայաստանում կատարուած զանգվածային կոտորածների կառուցութեամբ Ձեր միջոցով իմ խորից ցավակցութիւնները հայցնել ոչ միայն Չեխիայի Հանրապետության բազմանդամ հայ համայնքին, այլեւ ամբողջ հայ ժողովրդին», - ասվում է Չեխիայի նախագահի ուղերձում:

Իհարկէ, չնայած Չեխիայի ֆաղաբանական գործիչների մեծ մասը կողմ էին ցեղասպանութեան ճանաչմանը, սակայն կա նաեւ թուրքական եւ արդեւեանման գործիչների մի սկզբնական, որ դաշտումը է Հայոց ցեղասպանութեան մասին նման բանաձեւի ընդունման դեմ: Նրանցից ոմանք համարում են, որ դաստերազմի փաստերի մասին խորհրդարանը չէր լուրջ որոշում ընդունի:

Արդեւ իսկ մամուլում բանաձեւի դեմ է հանդես եկել Չեխիայում Թուրքիայի դե-

տանը, համարելով, որ չեխ դաստերազմակորները զսնվում են հայկական ֆաղաբանութեան ազդեցութեան սակ: Բանաձեւի ընդունումը ոչ տեղի է համարում անէ Զեխիայի արտոնարարութիւնը: «Լիդրվե նովին» թերթում հրատարակուած հոդվածում մասնավորապէս ասվում է, որ այլեւս կոթվարանան բանակցութիւններ Թուրքիայի հետ առնվազն երկու կարեւոր հարցերում: Նախ Չեխիան մինչ օրս չի կարողանում Թուրքիայից հետ ստանալ Յունուս Էմրէ էլեկտրակայանում ներդրած չեխական բանկի 11 միլիարդ կրոնը, ինչ-դէս նաեւ չեն կարողանում բանսից ազատել Թուրքիայում ձեռքաւարկուած երկու չեխերին, որոնք կատարուած են ֆրանսէս ուժերի հետ համագործակցութեան մէջ:

Փորձը ցույց է սկսել, որ Թուրքիան ինչ-դէս միտի հանդէս կգա կոտի հայաստանութիւններով, իսկ հետագայում ամեն ինչ կընկնի հունի մէջ, ֆանի որ Թուրքիան եւ Չեխիան կառուցուած են առեւտրանստեական կառուցութիւն: Այդ մասին արդեւ իրենց կարծիքն են հայցնել նաեւ դաստերազմակոր, միտի արտոնարարութեան Կարել Երզնայիցը, ասելով, թէ Թուրքիայի նախագահը բնականաբար աղմուկ-աղաղակ կբարձրացնի, իսկ դաստերազմակոր եւ մարդու իրավունքների հարցերով նախարար Յան Խվոյկան համարում է, որ չեխ դաստերազմակորները անկախ են, Չեխիան ինքնիշխանութիւնը է, եւ բանաձեւն ընդունվել է ժողովրդավարական ճանապարհով:

Արդեւ իսկ Թուրքիայի արտոնարարութեանը հանդէս է եկել հայաստանութեամբ, որուն անընդունելի է համարում ոչ միայն բանաձեւի ընդունումը, այլեւ նախագահ Չեխիանի հայ համայնքին ուղղուած ցավակցութիւնը:

Կարելու է նաեւ այն, որ Չեխիայի խորհրդարանի կողմից ընդունված բանաձեւը Սեմաշի կամ երկրի նախագահի կողմից հաստատուած կարիք չունի:

Դեռ այս արդիւին 24-ին, Պրահայի «Սուրբ Հոգի» եկեղեցում ելույթ ունենալով չեխահայ համայնքի կազմակերպած ձեռնարկին, սոցիալ-դեմոկրատ դաստերազմակոր Ռոբին Բլոխմիլը, մերկայացնելով Թուրքիայի ներկա ֆաղաբանութիւնը, կոչ արեց նրան առեւտրակցել սեփական դաստերազմը: «Չեխիայի կարող եւ չենք ցանկանում մոռանալ, դրա համար հիտում ենք եւ դատաւարներ ենք», - ասաց չեխ դաստերազմակորը եւ շեշտեց, որ «եթէ Թուրքիան չգիտակցի, որ ամեն ինչ ուժի եւ դրամի մէջ չէ, նա իր տեղը չի կարող գտնել եվրոպական ժողովուրդների ընտանիքում: Հակառակ դրան, հայ ժողովուրդը վաղուց գրավել է բազմաթիւ եվրոպացիների սրտերը, եւ դեռ կտարուական բացել նոր սրտեր»:

Այսպիսով, ըստ վերջին հաւուրեցուցիչի, որ նկատի է առնվում նաեւ ԱՄՆ կոնգրէսի 1984 թվականի սեպտեմբերի 10-ի որոշումը, Չեխիան 28-րդ երկիրն է, որը դատարանական ճանաչել է Հայոց ցեղասպանութիւնը:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՏՅԱԼ

Պետրոսյ, ԱՄՆ

Անկախ դասավորների կայացրած որոշումները երբեմն անհասկալի են, սակայն հակասական բառերի կոյտեր են, հասկալի են խոսքը վերաբերում է միջազգային հարաբերություններին: Հաճախ ֆալսիֆիկացիան է որոշում որևէ դասավորել էլի, լուծումը: Միջազգային իրավունքը սակայն նման է մի կոչիկի, որը համադասասխանում է ուժեղ ու հզոր մարդու ուժին:

Թուրքիա, կամ Օսմանյան Թուրքիա անվանումով երկիրը ոչնչացնում է էթնիկական բնիկ մի ժողովուրդի, սրախող խող անում նրա երկու-երրորդին, սիրանում ամբողջ ունեցվածքին, սեղանահանում ողջ մնացածներին, եւ մեկ դար անց դեռեւս մնում է ֆալսիֆիկացիոն հոշակված աշխարհի հարգարժան անդամը, մինչ զոհերն ու վերադարձները չեն կարողանում հետադարձ մասնագծով դիմել հանցագործներին: Միջազգային իրավունքի բոլոր իրավական ճանադարհները ա-

թյուն, աղետ էր, որ հայրենագրկեց մի անբողջ ժողովուրդի, եւ վերադարձներին էլ թողեց, որ իրենց սեղը գտնեն ֆալսիֆիկացիոն ժողովուրդների կողմին: Բայց ֆալսիֆիկացիոն նոյապահարմարություն կոչվածը միտ է նոյապահարմարության եւ գործում, խոչընդոտելով մեր երկայրդային ընդդեմ ժխտողականության եւ հանուն ցեղաստանության ճանաչման ու դատաւարության:

Համաշխարհային գերագույն ուժերի աջակցությամբ Թուրքիան դարձել է սարածաբանային հզոր դերություն, որն իր ձեռքի սակ ունի սկայական շտաբներ: Նա մարտահրավեր է նետում ինչդեռ արեւելին, այնդեռ էլ արեւմուտին, միաժամանակ ցեղաստանական ներքին դաժանագոյն ընդդեմ իր բուրքի փոխմանստանություն: Նա նաեւ դայրարում է ցեղաստանության ճանաչման հետմուտ հայերի դեմ, փորձելով կանխարգելել կամ նսեմացնել հայերի ձեռնարկած որոշ միջազգային ծրագրերի ազդեցությունը: 2015-ին այդ նկատարումներով Թուրքիայի կառավարությունը կազմակերպեց Գալիպոլիի արածավանի հարյու-

նել է, որ ինքը չի իմացել, որ ֆիլմը նոյապահարմարում է հետադարձ խոչընդոտելու «խոսումը» ֆիլմի թողարկումը: «Ես վերջերս եմ կարդացել որոշ մեկնաբանություններ այդ ծրագրի իսկական նոյապահարմարության մասին, բայց եթե նոյնիսկ դա էր խնդիրը, ինչո՞ւ ինձ սեղակ չէին դառնել: Պորոյութները սովորաբար նման «մրցումակ» ծրագրերի մասին իրար սեղեկարում են, որդեսպի խթանեն ավելի արագ թողարկելու սկայ ֆիլմը», ասել է նա: (Կից՝ լայն հասկածներ Մայլ Դելիի հողվածից):

Բոլոր ցուցանիշներով դարգվում է, որ թուրքական կողմը խաբել է Սոնուելին: «Դելիի Բիսը» արումական է: «Սոնուելը, ինչդեռ նաեւ դորոյութեր Ջոել Բրունը, լավ մտարություններով են առաջնորդվել, բայց «ES» ֆիլմը նկերության ներգրավվածությունը ցույց է սայիս, որ «Օսմանցի լեյտենանթը» սովորական հողիվոյայն ֆիլմ չէ: Սոնուելը գործ է ունեցել միայն «YProductions-ի» դորոյութերների հետ եւ ոչինչ չի իմացել «ES-ի» մասին, որը հաղավումն է «Eastern Sunrise Films-ի» (Արեւելյան արածավանի ֆիլ-

«Ինչ պատահեց իրականում» (կամ երկու ֆիլմերի համեմատական վերլուծություն)

«The Daily Beast» դարբերակումում այս խորագրի ներք Մայլ Դելիի չափազանց մանրամասնորեն մնարկում է մեկ ամսվա սարբերայամբ ամերիկայն էլրաններում ցուցադրվող սիրային եռանկյունու վրա հիմնված առաջին համաշխարհային դաժանագոյնի մասին երկու ֆիլմ, որոնցից մեկը՝ առաջինը, մարշին ցուցադրված, իր բնորոշամբ «թուրքական ֆարգույթյուն» է, իսկ երկրորդը՝ օրերս էլրան բարձրացած, դարձյալ իր բնորոշամբ «իրական դաստիարակումն է դեռական հողվանավորությամբ իրագործված զանգվածային սղանությունների»: Խոսում, անուշ, «Օսմանցի լեյտենանթը» (The Ottoman Lieutenant) եւ «Խոսումը» (The Promise) ֆիլմերի մասին է: Հողվածը ներկայացնում են կրճատումները:

Ուժացած արդարություն

առջնորդում են դեղի... ոչ մի սեղ: Ջաղախականությամբ հարմարվելը դեմ է գնում ամեն սեսակի սրամարանություն եւ աղճատում է դասական ճամարությունը:

Ներկայի խնդիրների մեծ մասը այս ձեւով է լուծում սանում: Որոշումները բխում են ուժեղի անհեղին: Հարավայլական մասնացվեց են ռումբերի հեղեղի սակ ծնունդ Կոստվոն, որի դեկավարներն այժմ Եվրոպայում կասարվող որոշ ահաբեկչությունների թիկունքին են կանգնած: Այս փորիկ դեռությունը, որը չունի դասական անցյալ եւ չի կարող արծվել առանց ՆԱՏՕ-ի «հեռակներ», Եվրոպայի դեմ ծավալվող ծայրահեղ իսլամիսական աս գործողությունների հրահրողն է:

Նման ֆաղախական իրականությունը միայն հուսահատություն կարող է առաջացնել արդարություն որոնող երկրների մոտ:

Աղբերգանն, իր հերթին, ՄԱԿ-ում ունեցած իր հզոր գործընկերների միջոցով ֆաղախական իրականություն է դարձնում Նախիջեանի, Խոջալուի եւ Լեռնային Ղարաբաղի վերաբերյալ սերը: ԵԱՀԿ Մինսկի խումբն էլ, եւ նոյնիսկ Հայաստանի բարեկամ երկրներ՝ Ռուսաստանն ու Իրանը, ընդունում են դարսարված իրավիճակը: Հայաստանի դիրքորոշումը Ղարաբաղի վերաբերյալ անսեղան է:

Յուրաքանչյուր սարի աղբիլին հայերն սկսում են հաճվել, թե ֆանի դեռություն է ճանաչել Հայոց ցեղաստանությունը եւ մսածել, թե արդյո՞ Մ. Նահանգների նախագահն օգսագործելու է «ցեղաստանություն» եզրը ամերիկահայերին ուղղված իր ելույթի ժամանակ: Այս խաղը մեմ արդեն սասնայակներ արումակ խաղում են, եւ հավանաբար արումակներ մնալ այդ սիրույթում մեկ կամ երկու դար եւս:

Երբ կենդանի օրգանիզմում վեր է առաջանում, բոլոր առողջ բջիջները դեղի այդ վերն են արծվում, որդեսպի բուժեն այն: Եթե սա գիտականորեն ճամարի է, աղա ճամարի դեմ է լինի նաեւ հասարակագիտության բնագավառում:

Հայոց ցեղաստանությունը, որի 102-րդ սարելիցը նույն են այս սարի, անասելի սկայական սարողության ողբերգու-

րամյակի տնակասարությունը: 1930-ականներին «Սուսա լեռան 40 օրեր» ֆիլմի նկարահանումները հաջողությամբ խոչընդոտելուց հետո, հիմա էլ Թուրքիան հողվանավորել է «Օսմանցի լեյտենանթը» խորագրով ֆիլմի թողարկումը, որդեսպի աշխարհով մեկ սարածի Հայոց ցեղաստանության մասին իր խեղաթուրված սարբերակը: Ֆիլմի գլխավոր դորոյութեր՝ Սթիվն Ջոել Բրունը «Հուրիթեթ Դելիի Նյուսի» հետ գրուցելիս ասել է. «Օրբեկ-սիվ եւ հարգալից վերաբերումնով՝ հանդեղ համընդհանուր սառադաններին, մեմ ցանկացանք հանրությանը ներկայացնել այն ինչ սեղի է ունեցել հայերի եւ թուրքերի հետ արեւելյան Ամասոլիայում՝ Առաջին աշխարհամարշի օրերին, մի թեմա, որ նախկինում չի արծարվել»:

Սա հենց այն ճգրիս ֆաղախական ուղերձն է, որ նախագահ Ռեջեփ Թայիբ Էրդողանն ու նախկին վարչադեպ Ահմետ Դավիթօղլուն փորձում են մարկանց մսերում ամրադողել վերջին սարիներին: Կասարվածը համընդհանուր դժբախտությունն է: Երկու կողմերն էլ, դաստրագի արդյունքում, տուժեցին: Թե որ կողմը դասճանեց ցավը, եւ որ կողմը տուժեց ավելի, էական չէ:

Բայց կարծես այս ֆարգչական նոյասկներով թողարկված ֆիլմը, որին ներգրավված է նաեւ Էրդողանի որդին՝ Բիլալը, այնքան էլ իր նոյասկին չի ծառայելու:

«Հայոց ցեղաստանությունը ժխտող հողիվոյայն նոր էրկիկական ֆիլմը» խորագրով «Դելիի Բիս» դարբերակումն սղագրված Մայլ Դելիի ջախջախիչ հողվածը ֆողագերծում է դեռասանների խաբված լինելու հանգամանքը: «Եթե Բեն Զինգլին, Ջոշ Հարսնեթը եւ Հերա Հիլմարը դասկերացներին, որ մեղսակից են դառնալու ցեղաստանության ժխտողական ֆարգարածվին, նրանք վստահաբար չէին համաձայնվի նկարահանվել «Օսմանցի լեյտենանթը» ֆիլմում» գրում է Մայլ Դելի: Սցենարիս Զեֆ Սոնուելը նոյնդեռ կու է գնացել խորամանկությամբ: Թուրք անհաներ, որոնք կար են ունեցել ֆիլմի արսարության հետ, խուսափել են հարգարույց սալ Դելին, սակայն նրան հաջողվել է հանդիղել Սոնուելին, ով խոսովա-

մընկերություն, որի լողունգն է «Արեւելից, որսեղ արեւը առաջինն է ծագում, մեմ վեր են կենում նայելու աշխարհին»): «Ես «ES- ֆիլմից» համարողութեր լինելու մասին իմացել եմ մի ֆանի արբաթ առաջ, ֆիլմի վերջնական օրինակում համադասասխան սարբերակի նեանը սեսնելուց հետո», նեւ է Սոնուելը:

Իրագրվածությունից հետո Մայլ Դելին խորամուկս է եղել Հայոց ցեղաստանության դաստիարակումն ուսումնասիրությանը, եւ հայնաբերել դետղան Հենրի Մորգենթաուի եւ բազմաթիվ անվանի դասմարանների վկայությունները: «Դելիի Բիս» (Daily Beast) դարբերակը իր այս հրադարակումով խառնել է բոլոր խաղաթղթեր թուրքերի, որոնք չեն հրաժարվում ժխտողականությունից: Թուրքիան կազմակերպված ձեւով եւ օգսագործելով իր սղավորիչ ռեսուրսները փորձելու է հակադրվել հայերի ամեն մի նախաձեռնությանը: Ավելին, նա փորձելու է առաջ անցնել եւ կանխարգելել մեր որոշ ծրագրերի իրագործումը: Դա միակ դասասխանը մեր սաղանդների եւ ռեսուրսների ներկա մոթիլիզացումն է, որով դեմ է վերականգնման արդարությունն ու դասական ճամարությունը:

Բազմաթիվ վավերագրական եւ լիամեսրած գեղարվեստական ֆիլմեր կան հրեական հողիլոսոփ մասին, բայց հրեաները, կամ նրանցից արեւը, բողոքում են, որ աշխարհը դեռ ամբողջովին իրագրված չէ այդ մասին: (Մոթիսակ սան խոսնակ Շոն Մոյայտերի վերջերս կասարած մեկնաբանությունները գալիս են աղացուցելու, որ որոշ ճամարություն կա դրանում):

Հայերն դեռ դեմ է ունեման այն միակ գեղարվեստական ֆիլմը, որը կհամարդասասխաներ միջազգային չափանիշներին:

Որսեղ են հաջող Զրբ Զրբորյանները, որդեսպի ունեման «խոսումը» ֆիլմի նման այլ կինոնկարներ եւս:

Մեմ դեմ է դայրարենք եւ սղասենք, որ վերականգնվի արդարությունը, արումակելով անուշ հիցասակել այժմ արդեն սրբադասված մեր անմեղ զոհերի սարելիցը, որովհետեւ ուժացած արդարությունը նեանակում է մերծված արդարություն:

Թարգմ. Ն. ՕՐՈՒԿՅԱՆԸ

«Մեկնաբանություններ սանալու մեր խնդրաններին «Օսմանցի լեյտենանթ» ոչ ռեժիսորը (Ջոզեֆ Ռուբեն), ոչ էլ դորոյութները չարձագանցեցին: Վերջիններիցս միայն մեկը՝ Սթիվն Ջոել Բրունը («Յոթը» (Seven) ֆիլմի դորոյութերը) «Վաճիճաթն փոսի» հետ գրուցելիս ասել էր, որ ֆիլմը «սիրային դասական մի դաստիարակ է, որի ժամանակաբանն ու դեղերի վայրը ոչ մի անգամ կինոյում չի հայնվել»: Նա նաեւ թուրքական «Հուրիթեթ Դելիի Նյուսին» էր ասել, որ «ցանկացել ենք թուրքերի եւ հայերի ընդհանուր սառադանները ցույց սալ»:

Կարող եմ դասկերացնել մի դորոյութեր, որն ասեր, թե ցանկանում է ցույց սալ Երկրող համաշխարհայինի ժամանակ գերմանացիների եւ հրեաների «ընդհանուր սառադանները», մեկնաբանում է հողվածագիրը, ավելացնելով, որ միայն սցենարիս Զեֆ Սոնուելը (որին բոլոր չափանիշներով դարբերած մարդ է համարում նա) համաձայնվեց գրուցել: «Ես գիտեի այն անհավասար լարվածության մասին, որ գոյություն ուներ ցեղաստանության թուրքական ժխտողականության վերաբերյալ: Այնդեռ նա, դորոյութերների հետ մնարկելիս որոշեցինք, որ դաստիարակները չդեմ է նոյասխանությանը», ասաց նա:

Նախքան Սոնուելը կգրեր իր սցենարը «Օսմանցի լեյտենանթը» ֆիլմի համար, մեկ այլ սցենար, գրեթե նոյն թեման էր արածվում, բայց դասականորեն ավելի ճգրիս, ավելի ամբողջական ձեւով: Այն իրավացիորեն դասասխանակության էր ենթարկում հայերի ցեղաստանությունը հրամայած բոլոր թուրք դաստիարակ անձանց: Դա ռեժիսոր Թերրի Ջորջի «խոսումը» ֆիլմն էր:

«Այդ ֆիլմի մասին իմացա, երբ վերջացրել էի «Լեյտենանթ» սցենարը: Իմացա, երբ դա մասին խոսեցին Տորոնտոյի կինոփառատոնի օրերին: Եվ հասկացա այդ եւ մեր ծրագրի առնչության թալուն կողմը: 2014-ի գարնանը եւս հսակ դասկերացում էի, որ ֆիլմը կթողարկվի Թուրքիայի Առաջին աշխարհամարշի մասնակցության 100-րդ սարեդարի առթիվ: Բայց 100-ամյակը նույն առանց դրա:

Հիմա եմ կարում մեկնաբանություններ, որ իմ ֆիլմը նոյասակ ուներ հարված հասցնելու «խոսումին»: Ֆիլմի սցենարը ավարելուց հետո այլեւս գործ չեմ ունեցել դրա հետ: Ինձանից հետո թուրք դորոյութերը արած ան ավելացրել ջանկանալով, որ իրարարածությունները վանում սեղի ունեման նախքան աղասամբությունը: Դա հսակ թուրքական «արսարություն» էր եւ զգացի, որ հնարավոր է ֆաղախական կոնսեպտ դարումակի: Հասկացա, թե ուր էր սանում նման վայրի ընսությունը (ռուսների գալը, եւայլն)», նույն է Սոնուելը:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Մամո նախագահ

Ցավդ ասեն

Մամուլում հայտնված ժողովրդային համաձայն, Սամվել Ալեքսանյանը, որը չի սիրում իր մականունը, հակառակ դարձադրույթով կայացրել, ըստ որի Երեւան-Սիթի սուրբազանքների ցանցում շուտով աշխատանքի ազատվելու են բոլոր նրանք, որոնք Մալաթիա-Սեբաստիա համայնքի բնակիչներ չեն եւ ընդունվելու են նրանք, ովքեր այդ համայնքի բնակիչներ են: Քանի որ արդեն մի քանի օր է անցել այս ժողովրդային, եւ Սամվել Ալեքսանյանը, ոչ էլ նրա աշխատանքներից մեկը այս ժողովրդային չի հերքել, կնքանակի կամ ծանոթ չեն, չեն կարողացել, ինչը չի կարող լինել, քանի որ մենք գիտենք, թե դարձնելով Ալեքսանյանը որքան է կարող, կամ էլ այդ ժողովրդայինը ճշմարտություն է:

Չարմանալ լուրջ չէ: Բանն այն է, որ դարձնելով Ալեքսանյանը վաղուց է հայտնի հարազատ Մալաթիա-Սեբաստիա համայնքի բնակիչների հանդեպ իր անհագորդ սիրով եւ նրա սիրելի կարեկցանքով է լցված առ յուրաքանչյուր մալաթիա-սեբաստացի: Ընդ որում, որքան վաս է աղոթում համայնքի բնակիչը, այնքան նրան ավելի է սիրում դարձնելով Ալեքսանյանը: Այդ սերը մինչեւ հիմա արտահայտվում էր զանազան բարեգործական ակցիաներով, որոնցից ամենահասկանալիները ձի լավաճի բաժանումն է Մալաթիա-Սեբաստիա համայնքի բնակիչներին: Ինչպես գիտենք, բոլոր նրանք, ովքեր ցանկանում են օրը երեք հաս ձի լավաճ ստանալ, կարող են ներկայանալ Մալաթիայում գտնվող Երեւան-Սիթի, ներկայացնել անձնագիրը, որտեղ դրանք լուրջ լուրջ է նշված լինի, որ այն կողմը համայնքի գրանցում ունի, աղա ստանալ իրեն հասանելի էրեք հաս ձի լավաճը: Անձամբ են տեսել, որ հերթ են գոյանում: Ուշագրավ է, որ ձի լավաճ ստանալու համար դրանք չէ, օրինակ, թաղապետարանից ժողովրդային վերաբերյալ: Կարող են լավ եկամուտ ունենալ, եւ ձի լավաճ ստանալ, կարելու է դու մալաթիա-սեբաստացի ես:

Պարոն Ալեքսանյանի այս ակցիան այնքան սիրվեց են ընդունվեց համայնքի բնակիչների կողմից, որ վերջիններս նրան օժտեցին մեկ այլ մականունով, որին կարծես, թե դարձնելով Ալեքսանյանը դեմ չէ: Լավաճ-Սամո. հենց այսպես է դարձնելով Ալեքսանյանը հայտնի նրա բարեգործությունից խիստ ազդված բնակիչների օրհանում, որոնք, ի դեպ, ես չեն սիրում դարձնելով Ալեքսանյանի առավել հայտնի մականունը:

Ինչեւ, արձանագրեմ, որ Սամվել Ալեքսանյանի հասուկ վերաբերմունքը Մալաթիա-Սեբաստիայի բնակիչների հանդեպ իր մասնություն ունի: Եւ հիմա ահա, մարդը որոշել է առաջ քաշել անել, մանավանդ որ համայնքի բնակիչները դրան արժանի են: Ինչպես գիտենք, դարձնելով Ալեքսանյանը միայնակ, շեշտում են միայնակ, անցած խորհրդարանական ընտրություններում, ռեյտինգային ընտրակարգով առաջադրվեց եւ Մալաթիա-Սեբաստիայում ստացավ, ուշագրություն, ավելի քան 42 հազար ձայն: Այսպիսով դարձնելով Ալեքսանյանը դարձավ ոչ միայն ամենառեյտինգայինը՝ ռեյտինգայինների մեջ, այլեւ բավականին անհարմար վիճակում դրեց դարձնելով Սեյրան Օհանյանին, Բաֆֆի Գովհաննիսյանին եւ Վարդան Օսկանյանին, որոնք, չնայած առեւտրի ֆաղափական փորձառությանը, բայց երեքով հավաքեցին 30 հազարից քիչ ավել ձայն, սա այն դարձապարտ, երբ մի քանի քանի առաջ դարձնելով Բաֆֆին հայտարարում էր, որ իրեն ընտրել ենք ԳՂ նախագահ:

Բայց չեղվեմ, մանավանդ, որ մեր հերոս, զուցե անգամ՝ ժամանակների հերոս Սամվել Ալեքսանյանը նախագահ դառնալ չի դատարարվում, զոհե Գայասանի Գանարաթության: Բացահայտեմ, ամենայն հավանականությամբ, դարձնելով Ալեքսանյանը ցանկանում է նախագահ դառնալ, բայց մայի՝ լուրջություն ստեղծել, ենթադրում են

նախագահական համակարգով, որդեսգի ինքն լինի երկրի լիարժեք ղեկավարը, գերագույն գլխավոր հրամանատար, մի խոսքով: Այդ դեպքում կրողը կամ Երեւան-Սիթի, կամ դարձադրույթով՝ Մալաթիա-Սեբաստիայի Գանարաթություն, հնարավոր է՝ ուղղակի Մալաթիայի Գանարաթություն, կամ՝ Սեբաստիայի: Չի բացառվում, որ երկիրը կրողի ավելի նորաձեւ՝ Սամուելը: Այս դեպքում ֆաղափարները կունենան իրենց առանձին անձնագրերը, եւ, հասկանալի է, կօգտվեն երկրի ղեկավարի անմատչող սիրուց, միջուկից եւ հայրենասիրությունից: Բոլորը կունենան լուրջության խանութներում էժանով առեւտր անելու կտրոններ, բռնուս ֆարսեր, հենց խանութներում նրանց համար շատ արագ կձեռնարկեղեն վարկեր, ընդ որում որեւէ մեկին չեն մերժի, քանի որ յուրաքանչյուր վարկառու իր վճարած տոկոսներով կլցնի լուրջության բյուջեն, այլ կերպ կավելացնի դարձնելով Ալեքսանյանի սերը: Իմիջիայլոց, այդ երկիրը կունենա իր դարձը, որի վրա դասկերպված կլինեն ոչ թե անծանոթ մարդիկ, ինչպես, օրինակ, հայկական դրամի վրա, այլ մեր օրերի հայտնի բարեգործների, ավելի ձի՞՞՞ բարեգործի դասկերպ:

Պետությունը կունենա իր զինանշանը, որտեղ դասկերպված կլինեն ուսուցիչական ու դասարանի երջանիկ խանութային ու խանութից առեւտր անողը, վերջինս լավաճով փաթաթված, դրոշմ, որտեղ առյուծ հաստ չի լինի, քանի որ այն ամենայն հավանականությամբ հարեւան, մեկ այլ նոր դեպքում դրոշմ վրա կլինի, եւ կարգախոսը՝ «Վասություն անելը հեշտ է ոլորտին, եթե կարող ես՝ բարի գործ արա»: Բոլորն իրար կծղան, միմյանց հանդեպ կլինեն բարի, քանի որ բոլորը կունենան աշխատանք Երեւան-Սիթիներում, աշխատավարձ՝ Երեւան-Սիթիներից, վարկեր՝ նույն ժողովրդային լավաճ, երեք հաս, բայց այս թիվը, հասցի առնելով լուրջության ղեկավարի սիրառասությունը, կարող է անել, մանավանդ որ բնակիչների կենսամակարդակը առանձնապես չի աճի դրան զուգահեռ, դրանից ածանցյալ:

Իրավական հարցերը բավականին հեշտ կկարգավորվեն. որտեղ երկու հայկական լուրջությունը, այնտեղ երեք, չորսը, իննը... եւ դարձնելով Ալեքսանյանը Սամուելը կդառնա լուրջություն՝ լուրջությամբ մեջ:

Արդեն դառնում է, բայց մի սխտեմ, քանի որ յուրաքանչյուր իրավիճակ հնարավոր է փոխել:

Չնայած Ֆրանսիայում նախագահական ընտրությունները դեռ չեն ավարտվել եւ երկրորդ փուլը ժողով է ունենալու մայիսի 7-ին, որին մասնակցելու է Եմանուել Մակրոնը, բայց նա ֆարգչական այս թեժ օրհանում ժամանակ էր գտել եւ ամբողջ 24-ին եղել է Փարիզում գտնվող Կոմիսսա վարդապետի արձանի մոտ, որտեղ ոգեկոչում էին Գայոց ցեղասպանության սրբադասված նահատակների հիշատակը: Մակրոնը, որին շատերն արդեն իսկ անվանում են Ֆրանսիայի հաջորդ նախագահ, հայտարարել է, որ երբ ինքը ընտրվի նախագահ, աղա ամբողջ 24-ը Ֆրանսիայի օրացույց կմտնի որդես Գայոց ցեղասպանության անմեղ զոհերի հիշատակի օր:

Նույն ընթացքում ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփը զարթնել է Սոփիակ սանը գտնվող նախագահ Լիմոնի՝ իրեն հասկացված նմաշատնյակում, սովորության համաձայն հեռուստացույցով լուր է մայել, այնտեղից էլ, թերեւ, իմացել է, որ այսօր հայերի ցեղասպանության օրն է, հեշտ, կրկին սովորության համաձայն, խորհրդակցությունների հեշտ առավոտյան ֆնարկման ժամանակ ձեւել է վերջիններից, թե իր այդքան չսիրած լրագրողները ձի՞՞՞ են արդյոք ասում, իմացել է, որ ձի՞՞ են ասում եւ հանձնարարել է նրանց, որ իրեն մի խորհուրդ տան, հիմա ինքն ի՞նչ ասի: Խորհրդակցությունից մեկն էլ ասել է, որ Ֆրանսիայում բառն արտասանել ԱՄՆ նախագահին չի կարելի, կաղ չունի այդ ցեղասպանությունը վերաբերվում է հայերին, թե, օրինակ, հնդկացիներին, հեշտաբար, նախագահ Թրամփը լուրջ է արտասանի Մեծ եղեռն բառերը, ինչպես նախագահ Օբաման: Թրամփն, իհարկե, վրդովվել է, որ ինքը, փաստորեն, լուրջ է կրկին Օբամային, բայց խորհրդակցությունը նրան համոզացրել են, ասելով՝ դա Ամերիկայի համար լավագույն տարբերակն է: Դե քանի որ Թրամփը խեղճանում է այն ամենի համար, ինչը Ամերիկայի համար ամենավաճ է, որտեղ է, որ լուրջ է արտասանի Մեծ եղեռն բառերը:

Բայց սկզբից իհարկե՝ Գոլոմոս: Ամբողջ 24-ին, նախագահ Թրամփը երկու ուղերձ հղեց, առաջինը հրեաներին՝ Գոլոմոսի հեշտ կաղված, երկրորդը հայերին՝ Մեծ եղեռնի հեշտ կաղված: Ընդ որում, հայկական որոշ կայքեր, տեսնելով, որ Թրամփը միայն հրեաների ցեղասպանության մասին է խոսում, շատել էին արձանագրել, թե բա՝ Թրամփը Գայոց ցեղասպանության մասին մեկ բառ անգամ չի ասել... Իրականում, ինչպես արդեն ասացի, ասել է, դարձադրույթ հաջորդ ուղերձում: Ինչեւէ, հրեաները՝ երջանիկ են, հայերը՝ նորմալ:

Վաշինգտոնից շատ հեռու՝ Մոսկվայում, շատ ավելի հեշտաբար կան են ժողովուրդները: Նախագահ Պուտինը, հավանաբար զբաղված լինելով այլ գործերով, մոռացել էր, որ ամբողջ 24-ը հայերի ցեղասպանության օրն է, եւ այդ օրը զբաղված է եղել այլ՝ կարելու գործերով: Մասնավորաբար հեշտաբար լուրջ է ունեցել Դրոշմային նախագահ Ալմազբեկ Աթանաթանի հեշտ: Դա այդ օրը, համաձայն ՌԴ նախագահի դատարանական կայքից, նախագահ Պուտինի միակ հեշտաբար լուրջ է եղել, իսկ ուղերձ ՌԴ նախագահը, նույն աղբյուրի համաձայն, ամբողջ 24-ին ոչ մեկին չի հղել: Առիթ չկար:

Խնձորն անգամ դրախտում էր արգելված

Կարելի է մի քանի ցանցայկ, եթե ոչ հարյուր հիմնավորում բերել խնձորի օգտակար հատկությունների մասին, հեշտաբար բոլոր նրանք, ովքեր խնձոր են անցնում, կամ խնձոր են բերում մեր երկիր, օգտակար գործ են անում: Բայց դարձվում է՝ ոչ բոլորը: Վերջերս, օրինակ, Գայասանում հայտնվել էին յուրաքանչյուր խնձորներ: Այդ խնձորները յուրաքանչյուրն ոչ թե համով, տեսով, հոտով, զուցե անգամ խրթխրթալու առանձնահատկությամբ, այլեւ դրանց հասցեով: Մասնավորաբար, երբ մեկը, զուցե մի քանիսը ուշագրի մայել են այն խնձորների արկղերի վրա, կարողացել են՝ Արթրեզան անունը ու դարձել, որ փաստորեն Արթրեզանից Գայասան խնձոր է մտնում: Գնարավոր է՝ Պարզվում է՝ այո: Բանն այն է, որ մեր երկրում, կոնկրետ Արթրեզանից եւ Թուրքիայից բերված գյուղատնտեսների առումով դեռ 2009-ի սեպտեմբերի 15-ին այդ ժամանակվա գյուղատնտեսարար Գերասիմ Ալավերդյանը ընդունել էր N 220-Ա հրամանը, ըստ որի՝ «ժամանակավորապես արգելվում է թուրքական եւ արթրեզանական ծագում ունեցող կեն-

դանական եւ բուսական հումքի եւ մթերքի ԳՂ-ի տարածք ներկրում»: Դետ, սակայն, արդեն նախարար Սերգո Կարապետյանի օրոք այս որոշումը չեղյալ է հայտարարվել, ու հիմա, փաստորեն, կարելի է թուրքական եւ արթրեզանական ծագում ունեցող կենդանական եւ բուսական հումքի եւ մթերք ներկրել ԳՂ-ի տարածք: Կնքանակի կոնկրետ արթրեզանական խնձորը, եթե իհարկե այն իր արկղերի դեպ արթրեզանական է, նորմալ է որ Գայասանում է, ամեն դեպքում՝ կարելի է բերել, ավելի՞ն՝ կարելի է խնձորից բացի նաեւ ոչխար բերել, ավանակ, ձի, նույնիսկ՝ ցուլ:

Իհարկե շատ հեշտաբար կան է, թե ինչու է գյուղատնտեսության նախկին նախարարը չեղյալ հայտարարել իր նախորդի որոշումը: Էլ ավելի հեշտաբար կան է, թե ինչու՞ գյուղատնտեսության գործող նախարարը չեղյալ չի հայտարարում իր նախորդի որոշումը, բայց սրանք ֆնարկման այլ հարցեր են: Այսօր ֆնարկում ենք՝ խնձորը: Ինչպես գիտենք, այն արգելված էր

անգամ դրախտում, ավելի՞ն՝ բոլոր հեշտաբարներում, օրինակ «Սոփիականությունից ու յոթ թզուկները», խնձորը ներկայացվել է որդես թույնի կրիչ, հենց այս դեպքով են թունավորել, հենց այս դեպքով է դրախտում եղել միակ արգելվածը: Գեշտաբար ամեն անգամ, երբ խնձոր ենք տեսնում ու ցանկանում ենք գնել, լուրջ է զգուշացնողություն ցուցաբերել: Սա, ընդ որում, վերաբերում է ոչ միայն հայկական շուկայում մի քանի կիլոգրամ խնձոր գնող մարդկանց, այլ հասկաղես Գայասան խնձոր ներկրողներին (ի դեպ, Գայասանում խնձորը ֆշուրթուն է անում): Եթե, օրինակ, տեսնում եմ հյուսիսի խնձոր, աղա ուշագրություն դարձրեմ արկղին, եթե գրված է՝ Դուրսան, կարելի է, Արթրեզան՝ չի կարելի, եթե անգամ արթրեզանական խնձորն ավելի համեղ է դաղսանյանից:

Ո՞վ է կոնկրետ բերել այդ խնձորը Գայասան, ինձ գոնե չի հեշտաբարում, ինձ հեշտաբարում է, թե ինչպե՞ս է բերել, ո՞ր ծանաղարհով, հենց Արթրեզանից, թե՛ Վրաստանով, Իրանով, զուցե անգամ Թուրքիայով: Եթե հենց Արթրեզանից, աղա այստեղ խնձորը վերջին հերթին է հեշտաբարական, քանի որ առավել ուշագրավ է, թե հնարավոր չէ՞ այդ նույն մարդը այդ նույն ծանաղարհով Արթրեզանից բերի, ասեմք յոթ ավանակ, վեց ոչխար (սեւ) եւ մի քանի ցանցայկ անօդաչու թռչող սարք, մեկ էլ՝ Իլիամ Ալիեւի ստորագրությունը: Մյուս բոլոր ժողովրդային, որքան էլ սարօրհնակ հնչի, նորմալ է արթրեզանական խնձոր բերելը Գայասան, անորմալը այդ խնձորը ժողովրդային է՝ Գայասան բերելու նախապատկառելի: Մեմ, իհարկե, մեղադրում ենք դրանք մարմիններին, թե ինչու Գայասան մտնող ամեն ուղեբեռը չեն գնում, փորձաքննության չեն ենթարկվում, զուցե եւ ձի՞՞ են անում, ամեն դեպքում դասկան մարմիններին մեղադրելով ձի՞՞ են, որովհետեւ հեշտ է: Բայց ի՞նչ եւ ինչպե՞ս է մտնում այն մարդը, որն ամենայն հավանականությամբ հայ է, որը երրորդ երկրում գնում է արթրեզանական

խնձոր, որդեսգի բերի Գայասան, մտածում է: Գնարավոր ոչ, մտածելու առանձնապես բան էլ կարծես չունի. դատարանը կա, նկատի ունեն խնձորի, ծանաղարհին էլ բաց է, նկատի ունեն արթրեզանականի: Եւ դա կան, քանի որ Արթրեզանից Գայասան կարելի է եւ լուրջ է շատ բան բերել, եւ օրինակ կբերի հող, դրանից ոչ ոք Գայասանում չէր բողոքի: Բայց մարդիկ որոշել են բերել խնձոր, հավանաբար այդ մարդիկ դրախտում չեն եղել, մանավանդ որ Արթրեզանը դրախտ չէ:

Եւ մի բան էլ, բոլորներն ասում են, որ խնձորն ասաններին չորս անգամ ավելի վնաս է հասցնում, քան զազավորված ըմպելիքները: Ընդ որում, եթե այն արագ են ուտում, աղա կարող են վնասել մարտադրական համակարգը: Ավելի, խնձորը դարձնելով մեծ ֆանսկոլոյամբ բաղա, ինչն էլ բերանի խոռոչում առաջացնում է թթվայնություն:

Դրախտում մի բան գիտենք: ՀԱՊԿ ԱՅՅԱԼ

«Տայոց ցեղաստանություն. իրական դասնություն, թե՞ դասնության սուս»

Բաբվի գիսածողովն ամրասպնդում է ժխտողականության դիրքերը՝ «Մեկ ազգ, երկու պետություն» բանաստեղծին արհեստական շունչ հաղորդելով

ԱԼԱՅԻՏ ԳՈՎԱՍԵՓՅԱՆ

Գերմանիա

Բաբվում այս օրերի յուրահասակ ուժեղություն են հասկացրել հայերիս համար խորհրդանշական ամրիլի 24- ին՝ միջազգային գիսածողով հրավիրելով: «Ազերթաջի» նույն օրը հրատարակված գերմաներեն լրատվությունն իհարկե չի իրազեկում, թե միջազգային անուն համաձայնագրականներին հասկացող ով է զեկուցմամբ հանդես եկել «Տայոց ցեղաստանություն. իրական դասնություն, թե՞ դասնության սուս» վերնագրով գիսածողովին, բայց ներկայացնում են հայերիս հայցնի Մոլդովայի նախկին Մարդու իրավունքների դաժանության Աուրելիա Գրիգորիով կարծիքը: Նա ասում է՝ որդես իրավաբան, միջազգային հարցերի փորձագետ ուզում են ընդգծել՝ 1914-15-ին խոսք լինել էր կարող ցեղաստանություն եզրաքաղվել վերաբերյալ: Այն կիրառություն է գտել երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո: Չայերն արդարև չունեն ցեղաստանության վերաբերյալ, նրանց ներկայացրած զանգվածային գերեզմանները չեն զսնվել: Սկզբում 600 000 զոհի մասին էին խոսում, հետո այդ թիվը հասավ 4 միլիոնի: Չայերի անհիմն ոլորտները ոչ դասականորեն, ոչ էլ իրավականորեն կամ փաստացի չեն հաստատվել: Բայց կան անվիճելի փաստեր, վկաների ցուցմունքներ, նյութական, փաստական արդարացիներ, փորձագիտական, լրագրողական եզրակա-

ցություններ, որ վկայում են հայերի՝ արդեթանցի ժողովրդի դեմ իրականացրած ցեղաստանության մասին, ասել է Գրիգորիով: Նա հիշեցրել է նաև, թե մինչ 60- ականները Չայոց ցեղաստանության մասին չէր խոսվում:

Տիկնոջ՝ մեր դրացու ունկերին ավտոժելի փաստարկները կարծես եզակի են մնացել, քանի որ արդեթանական դասական գործակալությունն ուրիշ «գիսնականից» մեջբերումներ չի հրամցում, այդուհանդերձ բացառված չէ, որ արդարայում Ադրեթանի իշխանությունները հիշելով Չեյդար Ալիեյի «մեկ ազգ, երկու պետություն» բանաձևը, միջոցներ չհնայեն Չայոց ցեղաստանության ժխտողականությունը, գիսական քաղաքակրթություն կեղծիքը հանրայնացնելու հարցում: Այդ մասին է վկայում նաև նույն արդարի՝ հաջորդ օրը սարածած հաղորդագրությունը: Ամրիլի 25- ին Ադրեթանի արտոնադարար էլմար Մամեդյարովը մասնակցել է Վիլնյուսի համալսարանում արդեթանական լսարանի հանդիսավոր բացմանը: Ինչպես հաղորդում է «Ազերթաջի» գերմաներեն լրատվությունը, 44 արդեթանցի ուսանող ունեցող, Արեթյան Եվրոպայում հնագույն՝ 1578-ին հիմնված համալսարաններից մեկում բացված լսարանը կնդասի, որ դասախոսներն ու ուսանողներն իրազեկ դառնան Ադրեթանի դասնությանը, մեկուկարգ, գրականությանը, ներկա խնդիրներին՝ ֆինանսներ հասկացնելով գիսահետազոտական աշխատանքի համար:

Ցավդ ասեն

➔ 5 Իրավիճակն այս առումով փոքր ինչ մեղմեց ՌԴ ԱԶԳ ներկայացուցիչ Մարիա Չախարովան, որը Ֆեյսբուքի իր էջում, լեզուն են՝ Ֆեյսբուքի իր էջում, ոչ թե ՌԴ ԱԶԳ-ի դաժանական կայքէջում, գրել է, որ ինքն այդօրը՝ ամրիլի 24-ին, այցելել է Նյու Յորկում ՄԱԿ-ի գրասենյակի մոտ զսնվող հայկական եկեղեցի, քանի որ ամրիլի 24-ը հայերի ցեղաստանության օրն է եւ այդ օրը՝ արժեքավոր հայ ժողովրդի հետ են: Միայն այդ օրը: Կամ նաև այդ օրը: Տիկնի Չախարովան լեզուն է, որ ՌԴ Պետության դեռևս 1995-ին ընդունել է որոշում՝ 1915-22-ին հայ ժողովրդի դասնական հայրենիքում՝ Արեթյան Չայաստանում հայերի դեմ իրագործված ցեղաստանության մասին:

Ինչպես, ի սարբերություն նախագահ Պուտինի, ամրիլի 24-ին ուղերձ է հղել ինքը՝ Թուրքիայի նախագահը: Երդողանը Թուրքիայի՝ իր լուս հարգելի հայ քաղաքացիներին ցավակցել է Առաջին աշխարհամարտի ժամանակ օսմանյան հայերի հետ ճեղի ունեցած ինքուր ճեղքերի կադակցությամբ, լեզուն է, որ հայերն ու թուրքերը այս արածում հազար արի է արդում են ուսուսի, կիսելով միևնույն դասնությունը, մեկուկարգ եւ արժեքները: Երդողանի այս ուղերձը ընթերցվել է Ֆերիդի Սուրբ Վարդանանց եկեղեցում ամրիլի 24-ին կազմակերպված դասարանի ժամանակ: Ընթերցումից հետո հնչել են բուռն ծափահարություններ, երեկ, երեկ՝ բուռն:

Մի խոսքով, ամրիլի 24-ին նեցեցիմ Չայոց ցեղաստանության 102-րդ արելիցը: Նեցեցիմ՝ ինչպես միտ, նեղանալով այս կամ այն նախագահից, երկրից, որ այս կամ նախագահը, երկիրը, մեր կյոդին չէ, մեր ցավը չի կիսում, մեր թեմաններին մեր փոխարեն չի դասնում: Բայց այդ օրը՝ ամրիլի 24-ին, մեր բոլոր ճեսակի խանութները, այդ թվում՝ սուղեր, բոլոր ճեսակի վարսավիհանոցները, մամուլի, ավելի ճիշտ՝ սիգարետի կրկանները, կոկեկարանոցներն ու արելները,.... բաց էին, աշխատում էին: Ռեսուրսների մասին ամաչեցի գրել:

Դուք կզարմանաք, բայց երբ այդ օրը դրանք փակվեց, ոչ թե օրենքի, այլ ավանդույթի ուժով, մեր ցավը կսկսեց լուրջ ընդունել բոլորը: Չիմա չեն ընդունում, հիմա մենք բոլորս էլ մեր իսկ ցավը լուրջ չենք ընդունում: Դրա համար էլ չի անցնում, ցավդ ասեն: ՀՈՒՄԿ ԱՅՅԵՆ

➔ 1 Նույնը, նվազ հաջողությամբ, կանի «Երկիր Օրհանին» եւ ընդամենը: Քաղաքացիական պատերազմի պատճառով կարծիքների բախման երեւոյթը ստանա, դե դարձ է, Տարն Մարգարյանը վերջին անգամ է քաղաքացիական լինելու, նրա նյարդերը հինգ արով սրամարդվում են Նիկոլի ու Չարուհու կուսակցություններին՝ դե հիմա սիրում են զբոսնել, հետեւաններին նույնպես դեմ է իրություն անեն:

Իսկ ՉԱԿ-ի սվայսանքները Սահմանադրական դատարանում ընդամենն արտոդակարգային մակարդակի միջոցառում են մնալու: Նոր խորհրդարանի ձեւավորումն, այդուհետ, ակամա հետաձգելով: Այս դեպքում նրա լուրջիկ մենք դայմանականորեն առանց իշխանության մի թելի ենք

վաս առումով կարող են առնչվել մեզ հետ, լրացուցիչ ջանքեր գործադրելու, կամ հակառակը՝ ընձեռնված բարեհաճությունը մեզ արելով: Ահա այս անգամ Եվրոպան, ԵսիսՎ-ի միջոցով մեզ մեզական անհանգստություն դասնառող երկու երկրներին դեղին ֆաթ է ցույց սվել: Բայց միտս այդպես չի լինի, քանի որ մեր սարածաքանում իրարարությունները լուս արաք մեր հերթաքանում միմյանց, այնպես որ արժեք սալ հարցը, թե այդպիսի համադասկերում ի՞նչ կարող ենք ստանել վաղը Մոսկվայում կայանալիք Չայաստանի, Ռուսաստանի եւ Ադրեթանի արտոնադարարների հանդիպումից:

Թե ինչ են մնալու վաղը Մոսկվայում երեք արտոնադարարները՝ Արցախի հարցի

մեկ մարդու քաղաքականությունն է, եւ դա մի քանի անգամ արդեն արդարացվել է Թամսիի՝ ընտրությանը հաջորդած նրա առանցքային որոշումներում:

Սա միակ թեման չէ, որ հայերիս համար հետեւությունները գործի մեջ կիրառելու առիթ էր վերջին օրերին: Չայաստանը, անհայտ չէ, լուս վստահավոր խաչմերուկ է անեմահակասական լուսերի բախման համար, իսկ մենք չենք սովորում մեր մեծ գործելակերպը այս իրողությունից ելնելով վերականգնելու: Չենք թեկուզ վերջերս Գյումրիում ճեղի ունեցածով դասնել: Գյումրիում ռուսական ռազմաքաղաք կա, դա կարող է լուսերին դուր չգալ, ու Պերմյակովի ուրի սթափեցնող սառը ցնցուղի արդուրում Գյումրիի անցուդարձը հսկողության սակ դա-

Մանր-մուր օրակարգ

մնացել, բայց նաև այդ ժամանակի մեջ գլխավոր երկու քաղաքական ուժերը կոսում են իրենց ցուցակների բոլոր այն համարներին, որոնք հավասում են, թե անդայան նոր խորհրդարանում են լինելու:

Երկրից դուրս ճեղի ունեցողի վրա էլ մենք գրոյական ազդեցություն ունենք, բայց դա չի նշանակում, որ այն մեզ հետ կաղ չունի: Չենք օրերս ճեղի ունեցած ԵսիսՎ վերջին մասաքանն ուղիղ կաղ ունեք մեզ հետ այն առումով, որ համ մեր մի ոլորտին հարեւան Թուրքիային է նեղել (Թուրքիան ԵսիսՎ մոնիտորինգի ենթակա երկրների ցանկում հայնսվելու ստառնալիքի սակ է, որին նդաստել է եւ այդ երկրում մարդու իրավունքների վաթար վիճակը, եւ խորհրդարանական հանրադասությունից ավելի ավսոհիսար նախագահական համակարգում հայնսվելու Թուրքիայի ընտրությունը), համ մյուս ոլորտին հարեւան Ադրեթանին. այս երկրի մարդու իրավունքների ոլորտում եղած ողբայի վիճակը եվրոպացիների լայն մնադասության առարկա էր դարձել՝ Ես մարդու իրավունքների հարցերով հանձնակատար Նիլս Մոյսթինեֆի՝ 2016-ին մարդու իրավունքների ոլորտի վերաբերյալ արելական զեկույցի քաղաքական: Դեռ մի բան էլ ավելին՝ արդեթանական լրբբիինգի ազդեցության իրողութուն զսնվող ԵսիսՎ նախագահ Պեդրո Ազամունսը, որի նախագահության օրով ընդունվեց Սարսանգի քաղաքի վերաբերյալ հակահայկական զեկույցը, մինչեւ մայիսի 29-ը հրաժեք է սալու իր դաժանին, ճիշտ է՝ ոչ թե խավարանոլության միտակով, ինչպես որ նրան լուս կհամադասասխաներ, այլ ինքնազուլու, այն էլ ռուսների հետ ու նրանց ինքնաթիռով, ասել է թե՛ եվրոպացիների համար կողմնակալ մոսեցմամբ, Սիրիա այցելելու համար:

Այսինքն՝ մենք մեզ համար հանգիստ նսած ու մասներս անգամ չարժած դեղերում էլ իրարարությունները լավ կամ

կարգավորման հետ կաղված, դարձ չէ, համեմայնողութուն՝ եթե ԵսիսՎ-ում խոսք է զնում Ադրեթանում մարդու իրավունքների ողբայի վիճակի մասին, այդուհետ երկրն իրավունք չունի արցախցիների իրավունքների վերաբերյալ առաքարկներից խոսելու, կամ մնալուներին ինչ-որ ֆորմաս առաքարկելու, որքան էլ ռուսական կողմին հարմար լինի այդ հարթակում Բաբվի հետ գրուցելն ու այդ դասնականից նրան եվրասիական սարածք գայթակելը: Չուսով ենք ԵսիսՎ-ում վերջին օրերի հայերիս ակամա սրված բոնուսը՝ Ադրեթանում մարդու իրավունքների վիճակի մասին միջազգային զնահասականներով հայկական կողմը ճիշտ եւ ճեղին կօզսագործի: Մանավանդ՝ հասկանալի չէ, արդյոք այդ հանդիպումը սաքցել է Միսսիլի խմբի բոլոր երեք անդամների հավանությունը, թե, այնուամենայնիվ, Մոսկվայի միակողմանի նախաձեռնությունն է, այն էլ այն ժամանակ, երբ մեկ համանախագահը՝ ԱՄՆ-ը զբաղված է Սիրիայով, իսկ մյուսը՝ Ֆրանսիան՝ նախագահական ընտրություններով: Եւ ընդհանրադաս՝ քանի՞ գրոք արժեն այդ հանդիպումները, եթե մեր սահմաններին Ադրեթանն ամեն օր կրակում է, զոհվում են հայ զինվորներ, իսկ վերահսկողական մեխանիզմների ընդլայնման բազմիցս բարձրանված առաքարկներն առայժմ սառույցին են գրվում:

Գալով վերջին օրերի այն մնալուներին, թե ինչ էր ստանում հայությունն ամրիլի 24-ին ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամսից, անկախ նրանից՝ ինչ հաջողությամբ էր աշխատել հայկական լրբբին, նեցեք, որ այս իմաստով հաղիվ թե հայությունը դասնանքներ ուներ. Թրամսիը ամրիլի 24-ին սասց այն, ինչ միտի սսեր ԱՄՆ-ի նեքե մրեզիդեքս, ոչ ավել, ոչ դակաս, ու այդ իմաստով անունները, լինի դա Թրամսի, Օբամա, Քլինթոն, թե Բուք՝ նեանակություն չունեն, ամերիկյան քաղաքականությունը

հելու մեր մոսեցումները միտի որ փոխվեին, ուժայինների ավելի զգոն-հսկողական-համակարգված հայեցակարգ աշխատեցվեք: Բայց, դարգվում է, ոչ մի դաս էլ չենք քաղել՝ ով ասես, փաստրեն, առաքարգ դեք կարող է հայնսվել Գյումրիում, ընդհուդ՝ Ղուրանը ծոցում դառող արեթերյա մուսուլման հայ, ռազմաքաղաքայի ռուս զինծառայողի սղանել-սաղրելով, ով զիտե՛ ինչ դասվեք կասարելով, խառնեքելու համար ռուսական բազայի լուրջ իրավիճակը կամ մի այլ նդասակով: Չերթական անգամ: Լավ, մերում է՛րք միտի հետեւանի հետեւից ընկնելու փոխարեն՝ մինչեւ կասարվելիք կանխարգելեն սաղրանքները: Երկու արի առաջ յոթ մարդու սղանությունը սհազանգ չեղա՛վ, որ Գյումրիում ոսիկանական եւ անվսանգային հսկողությունն այլ հայեցակարգով աշխատի՝ կանխարգելիչ, մեր այս կառույցները մեկ առ մեկ իրազեկված լինեն, թե դրսից եկածներից ո՞վ ինչով է լուսում, ինչով զբաղվում ռազմական օրելեկ ունեցող քաղաքում, որը փաստրեն սարբերվում է սովորական քաղաքական բնակավայրերից: Եւ առհասարակ՝ այնեղ, ուր արեթերյա բազա է՝ մենք լրիվ արսակարգ հայեցակարգով դեք է աշխատենք, անվսանգությունն այստեղ ամենաբարձր մակարդակի դեք է լինի: Զե՛ք մկասում՝ ի՞նչ է կասարվում այս սարածաքանի երկրներում, միթե կարելի է այդքան մեծ լինել:

Չ.Գ. Ղուսաստանի դաժանության ԱԶԳ դաժանական ներկայացուցիչ Մարիա Չախարովան, ի դեղ, երեկ ճեսում է մսցրել Մոսկվայի եռակողմ հանդիպման վերաբերյալ:
Նրա խոսքով, նախարարներին որոշակի փուլում կծիանան մեւ ԵԱԳԿ Միսսիլի խմբի համանախագահները եւ Անջեյ Կասողրիկի անձնական ներկայացուցիչը, սա որդես լրացում եռակողմ հանդիպման վերաբերյալ մեր դիսարկմանը:

ՈՒՐԲԵՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Մոսկվա

ՌԴ արդարադատության նախարարությունը հասույթ ուղարկում արգելեց «Ռուսաստանում Եհովայի վկաների կառավարչական կենտրոնի», իսկ ավելի ուշ «Եհովայի վկաներ» կրոնական կազմակերպության գործունեությունը երկրի ողջ տարածքում: Վերացվում են աղանդի 395 տեղական կազմակերպությունները, բոլոր աղոթասրահները: 175 հազար «հավասարակշռված» կարող են նույնիսկ ազատազրկվել արգելիչ խախտելու դեպքում:

Ինչպիսիք է այսօրվա անողորմ վերաբերմունքը այս աղանդի նկատմամբ: Բանն այն է, որ մինչ այդ այն արգելվել էր սուկ մի քանի տարածաշրջաններում, այդ թվում նաև Մոսկվայի մարզում: Սակայն կազմակերպությունը շարունակում էր իր վստահավոր գործունեությունը, ավելի ու ավելի լայնորեն տարածելով իր աղանդավորական կենսակերպը, օրական 10-12 ժամ ֆարգելով իր ուսմունքը: Արդարադատության նախարարությունը նրա գործունեությունը բնութագրեց որպես ծայրահեղական ու տոտալիտար, որի նպատակն էր թե մարդկանց մեղմեցնելն է Աստուծան, այլ զոհաբերել նրանց, վերահսկել նրանց բանականությունը:

Իրավական տեսակետից որո՞նք են մեղադրանքները. կրոնական կազմակերպությունը խախտում է մարդկային անհատականության ազատության ու անկախության իրավունքները, ֆայթայում է սահմանադրական կարգի, ղեկավարության, մշակույթի, հասարակության, բարոյականության եւ ռուս ժողովրդի ինքնության հիմքերը, խիստ բացասաբար է ներգործում աղանդավորների ֆիզիկական ու հոգեբանական վիճակի վրա, կրոնական աստվածություն ու թեմանամբ է սերմանում այն բոլորի նկատմամբ, ովքեր չեն ճանաչում աղանդի հավաստիքը, այլասերում է ընթացողներն ու բարեկամական հարաբերությունները:

Հասույթ չի բարձրաձայնվում, բայց եւ չի թաքցվում խնդրի ֆաղափական կողմը:

«Եհովայի վկաներ» կրոնական կազմակերպությունը օրենքից դուրս հայտարարվեց Ռուսաստանում

Բանն այն է, որ այդ կազմակերպությունը հիմնադրվել է ԱՄՆ-ում եւ այսօր էլ այդ «համաշխարհային միասնական աստվածաբանության» կենտրոնը գտնվում է Բրուքլինում: Հիմնադիրը՝ թերա Չարլզ Թեյլոր Ռասելը (1852-1916) եղել է ընդամենը արդուզարդի խանութների սեփականատեր, սակայն կարողացել է ստեղծել ամենայն կազմակերպված կառույց՝ հիմնավորելով աղանդի գլխավոր սկզբունքներն ու կողմնորոշիչները: Կազմակերպության գործունեությունը միշտ ուղեկցվել է սկանդալներով, ֆինանսական շահարկումներով ու բազմաթիվ դատական ֆալսեթներով: Մեր ժամանակներում «Եհովայի վկաները», աշխարհի տարբեր երկրներում զբաղվելով ավանդական կրոնների ու մշակույթների ֆայթայմամբ, մոլորալուծից տարեկան գանձում է 3 միլիարդ «նվիրատվություն»: Ռուսաստանի եհովականները իրենց ամերիկացի «հովվադուրեղներ» են նվիրաբերում 40-50 միլիոն դոլար: Առհասարակ Ռուսաստանում այն համոզմունքը գոյություն ունի, որ իրենց երկրում գործող ոչ մի ամերիկյան կառույց, լինի դա կրոնական, հասարակական թե ֆաղափական, երբեք չի կարող ելնել Ռուսաստանի ազգային շահերից:

Ինչու են այսօրվա համազանգործում անդրադառնում այս արգելիչ իրավական գործողությանը՝ իրականացված Ռուսաստանում: Արդյո՞ք միջուկային հզոր գերտերությունը անվտանգության հիմքեր ունի կրոնական մի կազմակերպության նկատմամբ: Պարզվում է, որ ունի: Վերջիվերջո ինչ է բացահայտում ֆարգում «Եհովան»: մեծում է ծառայությունը բանական, երդմանվությունը, հայրենասիրությունն առհասարակ եւ իր երկիրը զավթիչներից ղաշտադնելու անհրա-

ժեցությունը, ղեկավար սնունդը, ազգային դրոշմի ղաշվելը, իր անդամներին արգելում է օգտվել բժշկական որոշակի ծառայություններից (արյան փոխներարկումից) եւ այլն: Հենց միայն այս «ծայրահեղականությունների» համար ոչ թե ղեկավար արգելիչ այս աղանդավորական կազմակերպության գործունեությունը, այլ հենց սկզբից մեծել նրա գրանցումը: Ահա եւ, եթե, ինչպես ասվեց, հսկա Ռուսաստանն է վնասագործում այդ վստահավոր աղանդը, առաջ ինչն է խանգարում նույն բանն անել փաստացի ղաշտազանկան վիճակում գտնվող Հայաստանում: Ավելի կոնկրետ՝ ամեն անգամ լինելով հայրենի Տավուշի մարզում՝ նախկին Շամբարի մի տարածաշրջանում, առաջում եւ, թե ինչպես «անխռով» է այստեղ իր շոտափունկները տարածում այս կեղծ կրոնական ուղղությունը: Եվ դա սահմանափակ բնականաբար էր, երբ թեմանին ֆիդո սակ է եւ ֆանական մեծ գերազանցություն ունի: Իսկ ֆեզ ֆարգում են չծառայել բանական: Ի դեպ, աղանդի անդամներից բացի ոչ ոք չի եղել համակրանքի չունի դրա եկվոր ակտիվիստների նկատմամբ, եթե չասենք հակառակ զգացման մասին: Այստեղ էլ ամենամարտառոտը մնում է զոհաբերվածության բարձր մակարդակը: Եթե Հայաստանում խոսակցում են վճռական «հակաամերիկյան» գործողությունից, առաջ թող վարվեն ռուսների ղեկ սկզբում արգելեց «Եհովայի» գործունեությունը գրեթե սահմանափակ մարզերում: Ինչն է խանգարում Հայաստանի արդարադատության նախարարությանը իրագործելու, առանց չափազանցության, մտան հայրենասիրական ֆայթ:

ՄԵԼՆՆՅԱ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Կիեվյան կամրջի վրայով չգիտես ինչու միշտ գլխահակ են անցնում, մարդկանց հոծ խմբերի մեջ մեռնակ եւ զգում ֆեզ, նույնիսկ այդ օրը, երբ գրեթե ամեն սասնետրող երեսանցի բռնում է Ծիծեռնակաբերդի ճանադարից: Այդ երթը ավանդաբար արդեն ֆանի տարի սկսվում է նախորդ օրվա երեկոյան ժամերին, երբ «Ազատության» հրատարակում կրիտ ելույթներին հետեւում է թուրքական դրոշի այրելն ու աղա ջահակիրների ֆայթերը դեղի Հայոց ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիր: Այն միշտ ազդեցիկ է, գիտեցիք ֆաղափ ֆողոցներում վառվող ջահերի ուղեկցությամբ ներգնչված երիտասարդների բողոքի արտահայտությունը տղավորիչ է իսկաղես: Դրոշն այրելը հակասական վերաբերմունքի է միշտ արժանացել, չնայած ոչ միայն մեզանում, շատերի մոտ դա բողոքի տարածված ձեւ է: Ինչու համարում են անկարելու մի դեպք, այն ոչինչ չի տալիս, - ինչպես մի սփյուռքահայ արձագանքեց՝ «ցեղասպան ղեկության խորհրդանիշ լաթի կտոր ընդամենը», որի համար մեք այստեղ իրար դեմ ենք դուրս գալիս, վիրավորանքի բառեր տեղում միմյանց վրա: Մոտեցումները տարբեր կարող են լինել, եւ սա սկզբունքային մի բան է՝ բուռն վեճեր սարքելու համար, ինչու ենք մեք փոքր հարցերից մեծ աղմուկ բարձրացնում: Մի կին գրում էր՝

Ճանադարիին

թե փոխարենը մեր դրոշի ղաշիվը բարձր ղաշեք, կոսված ղաշանական հողերի մասին ենք երազում, բայց այս մի կտոր հողը չենք կարողանում արժանաղաշիվ ղաշել՝ մի բուռ մնացած ժողովրդի նորմալ կեցությունն աղաշիվելու, երկիրը հայաթափվում է, ու թե՛ գիտեք, որ թեմանին ունենք ու այդ թեմանին երբեք չի փոխվելու, ինչու ինքներս մեր ներսում չենք փոխվում, մեր տունը ամրացնելու փոխարեն՝ մերսից ֆանդում ենք... Կարծես օգտակար բան էր ասում մարդը, բայց զարմանալի է, կողոտրեն հակադարձվում էր... Տարվա այս մեկ - միակ օրը հայությունն ասես միական է, սակայն միական է հուշահամալիր ճանադարիվելիս... Դեղի Ծիծեռնակաբերդ մարդկանց հոսքը մինչեւ ուշ երեկո չի դադարում, բարձրանում են, ծաղիկներ դնում հավերժական կրակի շուրջ ու ցած իջնում... Հեռուստատեսությունը հզոր ղեք է՝ հանրության գիտակցությանն ու ճաշակին ուղղված, շատ բան ղեք է մարդկանց ուղեղները դեգրադացնելու եւ ճաշակը սղանելու համար մի ֆանի էժանագին սցենարներով սերիալներ, հունորային ղեքիկ ծաղեր եւ այն ղաթից, որ հնչում է էկրաններից, լիովին բավարար է: Այս «գործառնություն» դուրս հեռուստատեսությունը մեկ ուրիշ աշխատանք էլ է տանում՝ դրան ճիշտ հակառակ՝ ղաշ հարկի եւ ժամանակի հայրենասիրական ֆարգություն ծավալում՝ սահմանին կանգնած գինվորի կամքն ու մարտական ոգին բարձրացնելու: Իհարկե՝ Ադրիլի 24-ը եւս առանձնանում է այս առումով, բարեբախտորեն ադրիլիսանչուրյան հեռուստատեսությունը հիմնականում օրվա խորհրդի օրանակներում են արդեն ֆանի տարի: Սակայն տեսական ժամանակ գիտակցական հեռնթաց աղաշիվող սերիալների ու ժամանցային անհեթեթ ծաղերի աղեցությունը ձեւավորված հանրության մի սկզբ մասի մոտ հայրենի, հավաս, հիշատակի օր, հարգանքի տուր է այսուրիս արժեքների կիսատ-ղաշ, ամգրագեք ընկալում է տեղի ունենում: Դեգրադացվող ուղեղների վրա ֆարգական-ճանաչողական նշանակություն ու դեր ունեցող ուրաղյալ հարդորումներն անգամ ունենում են տարօրինակ, «կողմնակի» ներգործություն, ձեւավորվում է չգիտակցված հայրենասիրության կեղծ հասկացողություն, մթնոլորտ, իսկ կեղծ արժեքները վստահ են դարձնակում: Արվեստի, գրականության միջոցով ցեղասպանության եւ առհասարակ հանրային ցավոք, խոցելի խնդիրների մասին բարձրաձայնելն ամենամարդունավեք ճանադարին է, հայրենի բան է: Բայց երբեք չի ղաշկերացնի, որ հայ երկրները այս զգայուն թեման կարող են դարձնել իրենց «հայրենասիրական» ղեղուններն արտահայտելու միջոց. անց-

նում եւս մի կրակի առջեւ, եւ լայն բացված դռներից լսվում է հասարակական վայրերում, դարձյալ բարեբախտորեն, արդեն ֆիչ հանդիմող շատ բարձր «երաժեցություն», բայց ինչ երաժեցություն, բառակաղակցությունների մի ֆիլեթ կույք՝ ցեղասպանված հայերի նաշուրալիսական նկարագրության՝ ոնց ենք մոթվել, բռնաբարվել, այրվել, խեղվել, խեղդվել, անդամահատվել, կենդանի-կենդանի թաղվել, եւ այլն եւ այլն: Բայց ավելի անտանելի՞ն՝ ոտը ոտքին ղգած, աթոռին ղրեթե փռված խանութային երիտասարդի ինքնաբավարարությունից ֆայլող դեմքն էր. խեղճը հանդգնած էր, թե այդ ժխորը տարածելով՝ հայրենասիրական գործ է անում... Մնում էր խլացնել ղգացմունքներն ու անցնել: Անոթ եւ ղգում այդ երեսարդի համար, անոթ եւ ղգում հուշահամալիր դեղ չբարձրացած՝ ծաղկավաճառների տեղագին իրարանցումից եւ աղմուկից, անոթ եւ ղգում սոդ երաժեցության սակ ֆայլողների ղղաղարող խոսակցությունից, ծամծմվող նյութից, օրվա խորհրդին անհաղորդ որոշ մարդկանց անտարբերությունից, երբ ոմամ դեղ շարունակում են ասել՝ «եղեքն ենք գնում»...

Անոթ եւ ղգում, երբ կարդում են օտարի մի գրառում՝ թե «Շատ հայեր ցեղասպանության մասին հիշում են միայն Ադրիլի 24-ին, հետ մոռանում, իսկ եւս միշտ են հիշում»: Շվեյցարիա-

յում աղորդ իտաղից երգիչը երաժեցական բազմաթիվ կոմ-ողոզիցաղանդներ է ստեղծել Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված: Դրանք նա տարածում է YouTube, Facebook սոցցանցերով: Բրյուսելում մասնակցելով հայկական մի խմբի երաժեցական կատարմանը՝ Ալբերտ Գոնսալվո անունով իտաղացի երաժիշտը գրում է, որ նրանց հետ երգելը հողատեսություն էր իր համար: Սակայն խոսքի մեջ փոքր-ինչ նեղորսած ասում է. «Տարիներ շարունակ երգեր են գրում՝ դրանք նվիրվելով հայերի ցեղասպանությանը, սակայն որեւէ հետաքրքրություն իմ հայ ընկերներից չեն նկատում: Եւ սիրում են Հայաստանում են նրանց անտարբերության վրա: Որեւէ մեկը չի արձագանքում, ոչինչ չի գրում, ոչինչ չի ասում»: Առարկելը նրան, ասել, թե դա անհրաժեք է ոչ միայն հայերին, այլեւ ամբողջ մարդկությանը, այս ղղաղաղյում անոթի ղգացումից խոսակցել է, - երբ այսօրվա տարի ջանում ենք ամեն հնարավոր ճանադարիով Հայոց ցեղասպանության հարցը լսելի դարձնել մարդկությանը, երբ ամեն այդ օրը ոգեւորության այլի է բարձրանում, երբ եւս մեկ երկիր ընդունում է Ցեղասպանության իրողությունը, երբ շունչներս ղղաղան դեղ շարունակում ենք սղաշել, թե ԱՄՆ նախագահը կարտասանի ցեղասպանություն բառը, թե՛ ոչ: Որքան բան է աղավաղված մեր ներսում, դեղ որքան երկար ու տեսական ճանադարի ունենք անցնելու ու հղկվելու...

ԱՐԱՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան, բանասիրական գիտությունների քննադատ

Երեւանի ղեկավարող համալսարանի միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետի մագիստրատուրայում այս ուսումնական տարվա սկզբից դասավանդվում է «Ռուսաստան-Հայաստան. եվրասիական ինտեգրումը աշխարհաբանական կոնստեպսիոնում. մարտահրավերներ եւ հեռանկարներ» առարկան «Եվրասիական ինտեգրում» համալիր կրթալուսավորչական ծրագրի շրջանակներում: Ուսումնասնողական ձեռնարկի միջազգային հեղինակային խումբը (Վլադիմիր Լեդեյկին, Սերգեյ Բելյակով, Արամ Սաֆարյան, Ալեք Ռաֆայելյան) ուսանողներին, աստիճանների, երկստորոգի գիտնականների եւ թեմայով զբաղվող հետազոտողների սեղանին է դրել 12 դասա-

համակարգերը միավորելու հեռանկարը բխում է բոլորիս ցահերից, դաստիարակված լսարանը մեզ հասկանում է, որովհետեւ Հայաստանը իբրեւ զազ եւ վառելիք մեղր երկիր միանձնակ կապի, եթե հաշվարկները կատարվեն դրամ-ռուբլի ուղիղ փոխարժեքով: Պե՛տք է հասկանալ, որ այդ հաշվարկների միջոցով է անցնում միասնական սարահրամ ունենալու հեռանկարը: Ռուսաստանի եւ Ղազախստանի անստորաբնական հարսությունները ցաս ուժեղ փաստարկ են եսխորհրդային երկրների միջոցով միասնական սննդային-ֆինանսական սարածում համագործակցությունում ու կոորդինացիան զարգացնելու համար: Անցած երկու տարիների ԵԱՏՄ ցուցանիշները դարձրեց ցույց սկզբին, որ անգամ անենավաս կոնյունկտուրայի դաշնակցությունում Հայաստանը զարգանալու լուրջ ու նպաստակալից ժողովուրդ ունի: Անուշտ, այդ ժողովուրդը ավելի վառ կորստերով, եթե անդամ-

սել, որ մեր գիտափորձագիտական հանրությունը եւ հասարակությունը անբողջությամբ վերցրած ավարտված է համարում բանավեճը՝ ճիշտ էր արդյոք, թե սխալ Հայաստանի անդամակցությունը ԵԱՏՄ-ին: Հիմա ցաս ավելի արդիական ու իմաստալից է մնալու, թե ինչպե՛ս օգտագործել եվրասիական ինտեգրման ընձեռնած հնարավորությունները Հայաստանի զարգացմանը լավագույնս ծառայեցնելու համար:

Միասնական ֆաղափարական սարածք

Եթե նախորդ հարցում առանձնադեպ սարածայնություններ չկան, ապա եվրասիական ֆաղափարական սարածին Հայաստանի դասակարգության հարցում առայսօր բախվում են սարբեր տեսակետներ: Կան մտավորականներ, ովքեր կարծում են, որ Հայաստանը եվրոպական ֆաղափարության մաս է եւ մեր տեղը ազգերի եվրո-

նր ուրույն ֆաղափարական աշխարհ է, աշխարհասփյուռ հայության սիրսն ու ուղեղը: Այս մարդիկ կարծում են, որ մենք ղեկ է ցաս զգուշորեն բացվենք յուրաքանչյուր օտար ներգործության առջեւ: Նրանք համոզված են, որ մեր ավանդույթները եւ դաստիարակական արժեքները գուրգուրանով խնամելը Հայաստանի ժողովրդի ֆաղափարական առաքելությունն է աշխարհի հայության առջեւ: Այս խմբի մարդիկ կասկածանքով են վերաբերվում թե՛ եվրասիական սարածից ելող ազդակներին, թե՛ Եվրոպայից ելող նորամուծություններին, թե՛ բազմաբեւեռ աշխարհի մյուս կենտրոններից ելող սարբեր ուժգնության ազդանշաններին: Մեր հասարակական-ֆաղափարական եւ մտավորական դասի այս սեզմենը ուժեղ է եւ նրա դիրքորոշումները հարգալից վերաբերմունքի են արժանի:

Բայց մեր ժամանակների առանձնահատկությունն այն է, որ միաբեւեռ աշխարհին ու գլոբալացմանը փոխարինելու է գալիս սարածաբազմադրամայնացումը (ռեգիոնալիզացիան): Եվ սննդային ֆաղափարություններն են միայն ի վիճակի առաջ մղելու սննդային զարգացումը, բավարարելու ազգերի եւ նրանց ընտանիքների հոգեւոր-մտավորային դասանցմունքները: Մենք վերոհիշյալ ուսումնական ձեռնարկի հեղինակներս համոզված ենք, որ հայրուհայրեր իրար կողմի ադրած ազգերը իրենց դաստիարակական ընթացքում ստեղծել են բավարար ֆունկցիաներ անուրանալի արժեքներ, որոնցով կարելի է հղափարել: Մեր ժողովուրդներին (մասնավորապես Հայաստանի եւ Ռուսաստանի ժողովուրդներին) կարող են միլիոնավոր թելեր եւ մեր այդ դասերը ի վիճակի է ֆաղափարական նոր արժեքներ ստեղծելու: Շաս կարելու է, որ անընդհատ դաստիարակումը հեռուհար հայացք գցելու հե՛ս մեկտեղ մեր օրերում եվրասիական ինտեգրման կողմնակիցները մտածեն նոր արժեքների ստեղծման, այդ արժեքները միլիոններին հասու դարձնելու եւ դրանք ժամանակակից համաշխարհային ֆաղափարության ցե՛սմարան մտցնելու մասին: Բայց դրա համար մերօրյա եվրասիացիները ղեկ է հնարավորություն ունենան: Ահա թե ինչու մենք կարծում ենք, որ սննդային խնդիրների բարձրացմանն ու լուծմանը զուգահեռ չափազանց կարեւոր է բացառիկ հարգալից վերաբերմունք մեր ընդհանուր սարածում ադրող ժողովուրդների կրոնի, մտավորի, ավանդույթների նկատմամբ: Միաժամանակ ցաս կարեւոր է անդուլ փնտրել միավորող արժեքներ ձեւավորելու աստիարեզում:

Այս մեկ տարին, երբ մի ֆանի ասանյակ ուսանողների եւ աստիճանների, բազմաթիվ երիտասարդ գիտնականների հե՛ս մեր աշխարհ փոխումները վառ կերպով ցույց են տալիս, թե ինչպե՛ս է մեծացել հե՛սաբերությունը եվրասիական ինտեգրման գիտական իմաստավորման հանդեպ, կարելի է համոզված ասել, որ գալիք տարիներին գործընթացի խորացմանը զուգահեռ այս հե՛սաբերությունն ավելի է մեծանալու: Պարզապես լավ կլինի, որ ԵԱՏՄ անդամ-դերությունները փոխհամաձայնեցված կերպով մեծացնեն ծախսերը մեր հասարակությունների սարբեր շրջանակներին դեղի ինտեգրման գործընթացը կողմնորոշելու համար:

Հյուսիսային Եվրասիան որդես ուրույն ֆաղափարական սարածք

խոսություններից բաղկացած ժողովածու, որը վերջերս արժանացավ ԵՊՀ գիտական խորհրդի հավանությանը եւ երաժիշակությունը դասավանդման համար: Անցած կիսամյակում մագիստրատուրայի «Համաշխարհային ֆաղափարություն» բաժնում, իսկ այս կիսամյակում՝ «Միջազգային հարաբերություններ» բաժնում այս առարկան դասավանդելու գործընթացում կազմակերպեցինք նաեւ կլոր սեղանների ցարք, որտեղ Հայաստանի եվրասիական փորձագիտական ակումբի հեղինակավոր գիտնականներն ու փորձագետները գիտափորձագիտական մեկուսաբանություններ արեցին բոլոր 12 թեմաների վերաբերյալ: «Եվրասիական ինտեգրում» նորամուտ ծրագրի դասավանդումը ԵՊՀ-ում վերածվեց դասախոսների եւ մագիստրանտների միջոցով մի ուրակյալ երկխոսության, որն օգնում էր լավագույնս յուրացնելու Հայաստանի արտաքին ֆաղափարական նախադասվելի ուղիղություններից մեկը դարձած եվրասիական ինտեգրման գործընթացին մեր մասնակցության օգուտներն ու ցահերը հասկանալը: Ստորեւ ներկայացվող վերլուծականը գրվել է ուսանողների եւ երիտասարդ հետազոտողների շրջանում անցած մենարկումների մյուսի հիման վրա:

երկրները համաձայնեցված եւ հետեւողական դաշնակցության կառուցմանը եւ կոորդինացիայի դեմ, ներմուծեն ֆաղափարական առեւտրի ժամանակակից առաջավոր մեթոդները: Հայաստանի իշխանությունների որդեգրած «եւ-եւ» ֆաղափարությունը, ըստ որի մեր երկիրը ակտիվորեն մասնակցելու է եվրասիական ինտեգրման գործընթացին եւ միաժամանակ զարգացնելու է հարաբերությունները Եվրոպական միության հե՛ս, Մոլդովայի՝ ԵԱՏՄ-ի դիտորդ-անդամ դառնալու փաստից հետո նոր իմաստ սկսեց ձեռք բերել, ինչը նշանակում էր, որ արդեն առնվազն երկու երկիր (Հայաստանն ու Մոլդովան) երկու կողմից փորձելու են համադրել ինտեգրացիոն երկու վեկտորները: Եթե առձակաձեւ են ֆաղափարական բախման մերօրյա իրողություններից հետո Ռուսաստանն ու Եվրոպական միությունը մի օր որոշեն վերադառնալ համագործակցության դաս, ապա այս՝ այսօր անմեծան թվացող համադրման փորձերը կարող են լուրջ բովանդակություն եւ ուսումնասիրության համար հե՛սաբերություններ կարգադրել մոտենալ հանդիսանալ:

Մոսկվա սարիներին Եվրոպայից ելող եւ մեր հասարակության համար անընդունելի նորամուծություններին: Մեր՝ Եվրոպայի անդամ դառնալու հեռանկարն էլ կարծես զգալիորեն մուսադասվել է այն բանից հետո, երբ, օրինակ, Ֆրանսիայի բնակչության 40% ձայն է տալիս ԵՄ-ից դուրս գալու օգտին համոզեւ ելող ֆաղափարական գործիչներին: Մոսկվա սարիներին Եվրոպայից ելող դիրքերը Հայաստանում ուժեղ են լինելու արժեքներով, որովհետեւ նրանք օգտվելու են Արեւմուտքի բազմակողմանի աջակցությունից: Բայց լավ կլինի, որ մեր փորձերը երկիրը չհառնա թատերաբեւ աշխարհաբանական նախադասվությունների բախման եւ առձակաձեւ համար: Ուրախուհայի եւ Վրաստանի դասերը լավ սերտելով՝ մեր դրածանիկ հասարակությունը կարող է օգուտներ փնտրել զուգորդելու աշխարհաբանական վեկտորները եւ դրանք առաջ մղելու առանց միմյանց հե՛ս բախվելու կործանիչ սղառնալիքի:

Մեր հասարակության մեջ փչ չեն մարդիկ, ովքեր համոզված են, որ Հայաստանը

Եվրասիական միասնական սննդային եւ ֆինանսական սարածքի մասին

Առանձնադեպ հարկ չկա մանրամասնելու, որ Հյուսիսային Եվրասիան Ռուսական կայսրության եւ նախկին ԽՍՀՄ-ի սարածին է, եւ որ այդտեղ հարյուրամյակներ ցարունակ միմյանց կողմին եւ միմյանց մեջ ադրող ժողովուրդները ձեւավորել են ֆաղափարական արժեքներ, որոնք նրանց միավորել եւ համախմբել են: Մեր ձեռնարկում մենք ղեկնում ենք, որ Եվրասիա մայրցամաքը կազմում է հինգ ֆաղափարական ֆեոնդմենտների անբողջություն. դրանք են՝ Հեռավոր Արեւելյանը, Մեծ Հիւնդոսանը, Մեծ Արեւելյան Արեւելը, Եվրոպայի եւ Հյուսիսային Եվրասիան: Մենք կարծում ենք, որ ֆաղափարական, սննդային, հումանիտար, մտավորային եւ այլ դասաբաններով Հայաստանի Հանրապետության տեղը Հյուսիսային Եվրասիայի սարածումն է: Ընդ որում, երբ մենք խոսում ենք ընդհանուր սննդային եւ ֆինանսական սարածի մասին, հանդիպում են գրեթե լիակատար ըմբռնման ցանկացած լսարանում: Երբ մենք խոսում ենք այն մասին, թե Հայաստանի սննդային զարգացման միակ ձանադարից արտահանող երկիր դառնալն է, իսկ արտահանման օուկան նախ եւ առաջ ԵԱՏՄ-ն է, վիճելու առիթ չի լինում: Երբ մենք ասում ենք, որ միասնական հարողակցական սարածք ձեւավորելու, միասնական սննդային օուկա ստեղծելու, անդամ-երկրների ֆինանսական

ԵԱՏՄ-ն իր ծավալման ամեն օրով ադադուցում է Արեւմուտքին, որ Եվրասիական ինտեգրացիոն սարածը մի դարձուցնալ ու թույլ զարգացած կամուրջ չէ Արեւմուտքի ու Հիւնդոսանի միջեւ, այլ ինքնուրույն սննդային սարած է, որն ունի զարգացման մեծ հեռանկար եւ կարող է եւրասիական ինտեգրացիոն սարածի մեծ ինտեգրացիոն զործում: Առայժմ Արեւմուտքը կասկածանքով եւ չկամությամբ է նայում ԵԱՏՄ ուղղությամբ եւ այդ ամենը ցաս հասկանալի է: Բայց աշխարհի ասանյակ դերություններ արդեն տեսել ու հասկացել են, որ ԵԱՏՄ-ի հե՛ս համագործակցելը մեծ օգուտներ է խոստանում եւ հե՛րք են կանգնել այդ օգուտները ֆաղելու համար: Հայաստանի համար վստահորեն կարելի է ա-

Արա Բերբերյանը Մետրոպոլիտենում

Օդերային բաս երգիչ Արա Բերբերյանի լուսանկարը վերջերս տեղադրվել է Նյու Յորքի Մետրոպոլիտեն օդերայի դասավոր երգիչներին նվիրված ցուցասախարակի վրա: Նրա բեղերով լուսանկարը մեջտեղում է զետեղված: Արա Բերբերյանը ծնվել էր Ղեւնոթյուն 1930-ին եւ 1980-1990 թվերին մոտ 18 տարի համագործակցել էր Մետրոպոլիտեն օդերայի հե՛ս՝ կատարելով գլխավոր դերեր 334 ներկայացումներում: Վախճանվել էր 2005-ին: Տ. Օ.

ՍՈՒՐԵԼ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր

Յերթական անգամ զանգահարեց ՅԴ Պաշտպանության նախարարին կից հասարակական խորհրդի նախագահ Գեղամ Յարությունյանը եւ առաջարկեց կրկին այցելել Արցախ, հանդիպել մարտիկներին եւ դասախոսություն կարդալ որեւէ թեմայով: Անկեղծ ասած, վաթսուհի շեմն անցածիս համար այնքան էլ հեշտ ու հաճելի չէ տրոպել եւ գալարվել Սարավան-Բերձոր եւ այլ մեծ ու փոքր ոլորաններով այնքան հարուստ Երեւան-Ստեփանակերտ-Երեւան 700 կիլոմետրանոց ճանադարին: Սակայն այն միտքը, թե անհրաժեշտ գործ ես կատարում եւ որ զոհե այս դեղին մտավոր արժեքներն իսկապես գնահատվում են, քանզի ես դարձնում թե ոլորանները, թե այլ մանր ու մեծ դժվարություններ: Սիրով ու դաստիարակությամբ համաձայնեցի:

Այս անգամ կազմակերպիչները հաճելի անակնկալ էին դասառասել: Նախ՝ Երեւանից մեկնեցին Սեւան-Սարսուհի-Վարդենիս-Ստեփանակերտ անհամեմատ բարձր ճանադարով, որտեղ ոլորաններն էլ քիչ են: Յետո էլ հենց ճանադարին մեզ մասուցվեց հոգեւոր եւ մշակութային այնպիսի սնունդ, որ այս այցելությունն էապես տարբերվեց մյուսներից: Խոսքը նախ եւ առաջ հայքնի Դադիվանի այցելությանն էր վերաբերում:

Կան վայրեր, որոնք զբաղվիչ եւ հետաքրքրական լինելուց բացի, առանձնահատուկ ազդեցություն ունեն, եւ գրավում են, եւ վախեցնում, ոչ լինում է գնալ, ոչ էլ այնտեղ երկար մնալ: Դադիվանը հենց այդպիսին է: Այն Արցախի հնագույն վանական համալիրներից մեկն է, որը գտնվում է Մոռավ սարի անտառադաշտ լանջերին, Թարթար գետի ձախ ափին՝ ԱԳ (նախկին ԼԳ) Սարակերտի եւ Զարվաճառ շրջանների սահմանագլխին՝ լեռան անտառադաշտ լանջին: Ըստ ավանդության՝ հիմնադրվել է 1 դ. ս. Թադեոս առաքյալի աշակերտ, քրիստոնեական ֆարգուսյան համար նահատակված ս. Դադիի գերեզմանի տեղում: «Դադի մեկն էր այն 70 մարդկանցից, ովքեր սուրբ Թադեոսի հրամանով գնացել էին Մեծ Հայքի հյուսիսային շրջաններ: Արգարի ձեռքով սղանվելուց հետո նրան թաղեցին Փոքր Սյունիքում, որտեղ էլ հետագայում վանք կառուցեցին ու անունը նրա դասվեց Դադիի դեղին»:

Այսպես է գրում միջնադարյան դասիչ Միխայել Ասրիս: Դադի մահացել է 1-ին դարի երկրորդ կեսին, ճիշտ այն ժամանակ, երբ քրիստոնեությունը նոր էր սկսում տարածվել: Վանական համալիրի առաջին եկեղեցին կառուցվել է 4-րդ դարում, իսկ 5-րդ դարում դարձել երկրորդային մասավայր: Յեսագայում այն վերածվել է խոշոր վանական համալիրի, որի հյուսիսային կողմում եկեղեցիներն են, գավիթը, ժամանակակից, իսկ հարավում՝ աշխարհիկ շենքերը:

Ավանդույթի համաձայն՝ ֆարե «ժամայակներ» նախքան վերցրել են հաջեմի իբխանուհի Արզու հաթունի գործվածքներից: Ստացվել է ֆարից նուրբ գործվածք, որն ի տարբերություն սովորական խաչքարերի, չի կտրվում: Իբխանուհին Դադիվանի միայն ժամայակներն ու խաչքարեր չի սկել: Ահա թե ինչ է զբված ճարտարապետական համալիրի կենտրոնի՝ Արզու հաթունի սաճարի դասին (1214թ.), «Ամենակարող հայր Աստուծո ու նրա Միածին որդու՝ Յիսուս Զրիստոսի օգնությամբ ու Սուրբ հոգու ընծայի շնորհով, ես՝ Զրիստոսի խոնարհ ծառա Արզու հաթուն, մեծն իբխանաց իբխան Զուրի դուստրն ու Յաթերի սիրակալի ու ամբողջ Վերին հաջեմի տոհմի հիմնադիր Վախթանգի կինը, մեծ գործվածքով կառուցեցի սուրբ սաճարն այս՝ ամուսնուս ու որդիներիս գերեզմանին»:

Յամալիրի գլխավոր՝ Կաթողիկե եկեղեցին կառուցվել է 1234 կամ 1244 թ.: Նրա ներսում դաստիարակվել են XIII դ. որմնակարներ: Կաթողիկե արեւմտյան կող-

Սարավանից խումբը՝ Դադիվանում

Յերթական այցելություն Արցախ

մում սյունաստան է՝ կից զանգակատանով, որի ստորին հարկում կանգնեցված են 1283 թ. նրբագեղ խաչքարեր: Կաթողիկեի հյուսիսարեւմտյան կողմում Ս. Դադի եկեղեցին է (X-XI դդ.)՝ կից ֆառանայթ գմբեթավոր ժամանակ (1224 թ.), իսկ հարավային կողմում՝ աղյուսակերտ թմբուկով գմբեթավոր եկեղեցին (XIII դ.):

Դադիվանը հայ եկեղեցական ճարտարապետության Արցախի դրոշմի ամենախոշոր եւ լավագույն համալիրներից է: Կաթողիկեին կից է թաղական գավիթով, ուղղանկյուն թեմով երկրորդ եկեղեցին: Յամալիրի հյուսիսային մասում են մեծությամբ աչիք ընկնող միանավ եկեղեցին եւ նրան արեւմուտքից կից գավիթը (XIII դ.): Յարակում առանձին կանգնած է փոքր գմբեթավոր եկեղեցին: Յամալիրի հարավային մասում վանքի օժանդակ կառույցների խումբն է՝ չորս սյուներով ժամանակ (1224թ.), նրան կից խոհանոցով սեղանատուն, հյուրասուն, գրասուն եւ սենյակներ: Յարավ-արեւմտյան մասում Յասան-Ջալալի աղարամն է, առաջին հարկում՝ հնձանն ու մառանը: Յամալիրի կազմում կան նաեւ մասուներ եւ խաչքարեր: Կառույցների որմերը հարուստ են արժեքավոր արձանագրություններով:

Դադիվանում դաստիարակվել են նաեւ երկու բարձրակարգ խաչքարեր, ինչպես նաեւ արձանագրություններ, որոնք դասնում են XII - XIII դարերի դեղինի մասին: Դադիվանի վերանորոգման շրջանակներում իրականացված ղեկումների ընթացքում՝ 2007 թվականի հուլիսի 21-ին վանական համալիրի եկեղեցիներից մեկի խորանի սակ գտնվել են Սբ. Դադի առաքյալի մասունքները: Վերջինս հանդիսանում էր Տեր Յիսուս Զրիստոսի 70 աշակերտներից մեկը եւ քրիստոնեություն էր ֆարգուս Արցախում:

Վանքում 13-րդ դարն առաջին դարից մի ֆանի ֆայլով է բաժանված: Յասակարանի ծածկը, որի սակ Դադիի գերեզմանն է, ֆանդվել է, դասերն էլ ավելի շատ ցամակադասի են մնան: Մեջտեղում՝ նոր ու նախանձելիորեն ուղիղ շարված ֆարերի վրա, վեր է խոյանում սաղանաֆարը. դարգ, կողմիս սառված ֆարի սալ՝ փորագրված խաչքարով. դա նույնպես խաչքար է: Զարից ժամայակներ հյուսելու համար 13 դար դասանցվեց... Գրիգոր երկրորդի գավիթ-մասուրը ինչպես խոնավ էր կառուցման դասին 13-րդ դարում, այդպես էլ մնացել է:

XII դարում միառժամանակ Միխթար Գոռն էլ է այստեղ բնակվել եւ աշխատել իր «Դասասանագրի» վրա, որը հսկայական դեր ունի խաղար միջնադարյան հայ ֆաղաֆակրական կյանքում: Ընդհանրապես, 13-րդ դարը եղավ վանքի համար ծաղկուն ժամանակաշրջանը. Դադիվանն ուներ այգիներ, արտավայրեր, գյուղեր, գործում էին հյուրասներ, արհեստանոցներ ու գրադասանոցներ: Ասում են, ֆանիցս հայքնաքերել են դասերի մեջ դրված կժերում երկրորդային թաֆցրած ոսկիները: Այստեղ, ըստ երեւոյթին, մարդիկ միայն հավասի համար չէ, որ գոհվել են... Փոքր բլրով դասարկ վանական խցերի

Դադիվանի համալիրը՝ արեւելից

կողմով իջա ներքեւ եւ հայքնվեցի մի մութ փոսի մեջ: Ողորներ անց աչքես ընտելացան մթին, ֆեստ, որ առջեւում դաս է, վրան՝ փոքր ֆարեր: Դանցից յուրաքանչյուրն արտասայտում է ինչ-որ մեկի մտքում դասիկած ցանկություն: Պասի խորհուրդը հետեյալն է՝ ցանկություն ես դասիում ու ֆարն անոր սեղմում դասին, եթե կղավ՝ կկատարվի: Ի զարմանս ինձ, ֆարերը կոչում էին...

Վանքի կողմի կառույցը կուսակված հողաշերտից մարող սարեք բանվորը դասմեց, որ ժամանակին այստեղ դասին ու կարագ են դասաստել: Վերեւի բարձունքներում արածող կովերին տեղում կթում էին ու խողովակով լեռնային արտավայրերից կաթը հասցնում այնտեղ: Ժողովուրդը Դադիվանը արտաքերել է իբրեւ Դասիվանք: Այս կերպ վանքի անունն այլ նշանակություն է սանում, բայց նշենք, որ Դասիվանքն աստեղ դասի հետ կապ չունի:

Մեզ սիրով ու վարակիչ ժողովով դիմավորեց վանքի բարձրասակ ու թիկնեղ վանահայրը: Յոգեւորականի համար ոչ սովորական ազատ ու անկաշկանդ կեցվածքով ողջունեց եւ դասասակամու-

թյանք եւ թաֆուն հողարտությամբ ներկայացրեց կատարված աշխատանքներն ու մոտակա անելիքները: Ազդեցիկ էր այդ ամենը եւ ոչ դակաս՝ վանքից վերեւ, ժայռի ծայրին թառած փոքրիկ մասուրը, որի նորոգման համար մարդիկ շարակով ավագ ու ցեմենտ են բարձրացրել օրեք շառունակ:

Ողբերությունն ավելի տղավորիչ եղավ նաեւ դրոշետուր Ամասունի Վիրաբյանի ղեկավարությամբ եւ ջանքերով գեթի եզերին, Կուսանաց անադատուն դասասակած շատ համեղ խոռվածի շնորհով:

Յաջորդ առավոտյան զույգերով մեկնեցին գորմաստեր: Յորում եղել էի երեք տարի առաջ: Շատ բան էր փոխվել, ավելի բարեկարգ էր դարձել գորմաստը, իսկ ամենագրավիչն այն էր, որ առավոտյան

ժարահանդեսի համար զինվորները հրադարակ մսան «ֆոչարու» բարձր երաժշտության ուղեկցությամբ դարելով, որը, կարծում են, ուսանելի շատ բան ունի իր մեջ՝ օրը սկսել դարելով եւ ուրախ...

Լսարանը բավականին մեծ էր ու մարդաշատ: «Յայ ֆիդայական դայֆարը եւ Յայկական հարցը» թեմայով զեկուցումն հաջող անցավ: Յաջորդ Ա. Ղամբարյանի Ռուբեն Սեւակ բանաստեղծ-մահատակին նվիրված մանրակրկիտ ու արտասովորեմ դասասակած զեկուցումն էր, որն ուղեկցվում էր ցուցադրումներով: Ամենահետաքրքրականն ու հաճելին մեր երեխա-տղամարդ-զինվորների հայագներն էին. նրանցում հետաքրքրություն կար, հավաս եւ հերոսներին նմանվելու վճռականություն: Յենց այստեղ, այդ նվիրական լսարանի առաջ, միանգամից տեղի է տղիս ամեն մի հողություն, այդ օրերն ավելի են իմաստավորվում, հասկանում են, որ գիտելին էլ արժեք ունի եւ գնահատվում է:

Երեւան-Ստեփանակերտ-Երեւան

ՏԱՐԵԴԱՐՁԴ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐ, ՍՈՒՐԵԼԻ ԱՆՐԻ

Մոսկվայում բնակվող մեր կրտսեր հայքնակից Անրի Աղաբաբյանը դարձավ 16 տարեկան: Այսինքն՝ ոսկե հասակ՝ դասանությունից անցում դեղի երիտասարդություն: Ձերմորեն շնորհավորում ենք երաժշտության նկարչության բնագավառներում արդեն յուրեւ հաջողություններ արձանագրած երիտասարդության սեմին նոր-նոր nsf դնող շնորհաշատ տղային, մարդուն առողջություն, բարձր առաջադիմություն ուսման մեջ նորանոր հաջողություններ՝ կյանքի բոլոր աստղերով: Յանդակած ենք, որ նրա կերպարը ռուսաստանաբնակ տարեկիցների համար կարող է դառնալ հայի դասիվը օտար ակերում բարձր դասելու հայքնասիրության դաստեր տերելու գերագնաց օրինակ, ինչի համար շնորհավորում ենք նաեւ նրա ծնողներին եւ մյուս հարազատներին:

ՍԱՌԱ ՉՈՐՖ

Նյու Յորք

Այս տարի Նյու Յորքում Հայոց ցեղասպանության ոգեկոչման միջոցառումները մեկնարկեցին Բրուքլին կամրջից, որտեղով անցնող հազարավոր մարդիկ, այդ թվում՝ բազմաթիվ զբոսաբեկիկներ, ակամաստե եղան Հայոց ցեղասպանության մասին դասառներ դարձած, հայկական եռագույնով ու Արցախի դրոշմներով մի ֆանի սասնյակ մեծերի վրա երկարող նյույորքահայերի ֆայլարավիմ: Զաղափի հնագույն 134 ամյա կախովի կամուրջը, որը կառույց է Բրուքլին եւ Մանհեթեն վարչական տարածքներն իր 1825 մ. երկարությամբ եւ 26 մ. լայնությամբ, օդային Բրոքլեյ է կոչվում նաեւ: Կամրջի վրա մարդկային հոսքի մեծառիակ հեմքն իր շուրջն է հավաքում ցուցարարների բազմաթիվ խմբեր:

Անցնողներին բաժանվեցին Մեծ եղեռնի մասին իրազեկող

վավերագրություններ, «խոսու՝ մը» ֆիլմի մասին գովազդային թերթիկներ: Նյու Յորքում Հայոց ցեղասպանության միջոցառումների կազմակերպման գլխավոր հովանավոր «Վարդանանց Աստվածներ» ազգային եղբայրական միության հրավերով հիշատակի արարողություններին եկել էին մասնակցելու Հայաստանի հավաքականի հունահռոմեական ընթացմարտի Օլիմպիական չեմպիոն, Ռիոյի ոսկու համարժեք արծաթե մեդալակիր՝ Սիրան Հարությունյանը, հաղորդաբան կանոնների մրցաբաժնի «Լուսինիկ»-ում արդիւնքային մարզիկին գեներալ Ալբերտ Ղազարյանը եւ հայ մարտավեսի վարույթ, որոշմանակալ «Արմֆայթինգ» ընդհանուր մեծամարտերի ֆեդերացիայի նախագահ Հայկ Դուկասյանը: Թեւ Սիրանի խոսակցա-

կան լեզուն ռուսերենն է, այն ամենեւին չխանգարեց կարճ զրույցի ընթացքում իր ոլորտագնակներ կեցվածքում նշանակալի համես երհասարդին եւ ազգի նվիրյալին: «Մենք եկել ենք Նյու Յորք, Ռիոյի մեր բոլոր չեմպիոնների անունից հարգանքի տուր մատուցելու Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակին: Չեմպիոն լինելուց առաջ, մենք հայ ենք եւ ունենք դրա համար դասասխանանքային զգացում փոխանցված մեզ մեր նախնիներից», ասաց նա ֆայլարավի ընթացքում:

Միջոցառման վերջում կայացած հավաքում մասնակիցներին դիմեց ԱՄՆ Հայ դատի Արեւելյան ավի հանձնախմբի համակարգող **Արթուր Մարտիրոսյանը**, ով տեղեկացրեց ԱՄՆ Կոնգրես առաջադրվող թիվ 220 բանաձեռի ուղղությամբ կատար-

վող աշխատանքների մասնամասները, կարելու է Գանաչման Կարմիր Կարգի հրամայականը եւ կոչեց բոլորին դիմել «խոսու՝ մը» ֆիլմը:

Այս տարի Հայոց ցեղասպանության մասին իրազեկող ֆայ-

լարավի գաղափարն առաջին անգամ է իրականություն դարձնում եւ խոստանում է Կարմիր Կարգի հրամայականը եւ կոչեց բոլորին դիմել «խոսու՝ մը» ֆիլմը:

«Ինչ դասառնեց իրականում» (կամ երկու ֆիլմերի համեմատական վերլուծություն)

4 Խնդիրն այն է, արունակում է հոդվածագիրը, որ «թուրքական այդ տարբերակը հստակ ասում էր Ցեղասպանության միջոցառումը»: Վանի աղյուսակները հուսահատ մարդկանց դաստիարակության գործողություն էր, նման նացիստների դեմ ձեռնարկված վարձավայրի Գեթտոյին՝ եւ, ինչպես հեռական հոլոֆոսթը, հայերի սղանություններն էլ հենց այնպես տեղի չէին ունենում, դրանք սոսկ «մարդկային սարսափելի ճգնաժամեր չէին, այլ կանխամտածված հանցագործություններ թուրքական կառավարության հստակ ու ձգձգ հրամանների ներքո»:

Երկուսն էլ ասում են, այս առաջադրությունը մեր դաստիարակությունն է: Պատերազմը սկսված է», հայտարարում է նա: Խոսքերը թուրքերենով են արտասանված, իսկ հագուկաղը ոչ թե ջիհադիստների սովորական համազգեստն է, այլ 19-րդ դարի Օսմանյան կայսրությանը: Խալիֆն էլ Աբու Բաբր էլ-Բադրադին չէ, այլ Աբդուլհամիդ Բ-ն՝ Թուրքիայի վերջին սուլթանը, որին «Կարմիր սուլթան» են անվանում 1915-ի Ցեղասպանությանը նախորդած հայերի առաջին զանգվածային սղանությունները իրականացնելու համար: Բրիտանիայի նախկին վարչապետերից Ուիլյամ Գլադսթոնը նրան «Մեծ ոճրագործ» է անվանել:

Ֆիլմում իհարկե Աբդուլ Համիդը գազանաբար չի ներկայացված, ընդհակառակը՝ նա հրաշալի մարդ է, մեծության խորհրդանիշը: Հայոց ցեղասպանության եւ Աբդուլ Համիդի վերաբերյալ իրական փաստերը արտադրված են «Դեստան Մորգենթաուի դաստիարակումը» հասրում, գրում է հոդվածագիրը՝ մեջբերելով ծավալուն հասկանալի այդ գրքից, որոնցից միայն մեկն ենք բարձրաձայն արտահայտում այստեղ: «Պոլսի ոսկիանաղթե Բեհրին հայտնեց ինձ, թե հայերի խոստանալուների բոլոր մանրամասնությունները երհսրուրերի միություն եւ առաջադիմություն կոմիտեի գիտելիքին միսերի խորհրդակցության առարկան է: Չարչարանք մասնառելու յուրաքանչյուր նոր մեթոդ ողջունվում էր իբրեւ սֆանջելի գյուտ, եւ մի-

սերին կանոնավորապես ներկայացնվողները Կարմիր Կարգի մասնաճյուղն էին որտեղ նոր չարչարանք հնարելու ժիգով: Բեհրին նաեւ ինձ հայտնեց, որ նույնիսկ իսլամական հավատաբանության արձանագրությունները եւ չարչարանքի այլ դասակարգում հիշատակարաններ հետազոտել եւ նրանցում եղած բոլոր նյութերը որդեգրել են»: Ինչ վերաբերում է Վանին, Մայլ Դեյլին գրում է, որ դրկ. Կլարենս Ալերի եւ իր ժիլնոջ՝ Գրեյս Նապոլի կերպարները լավ ներհանգ կարող են ծառայել որոշյալներին:

Մայ «Օսմանցի լեյտենանտը» ֆիլմում աղավաղումների Կարգը մասնաճյուղով, նա գրում է. «Այնտեղ հայերը ներկայացված են որդեգրել են»: Ինչ վերաբերում է Վանին, Մայլ Դեյլին գրում է, որ դրկ. Կլարենս Ալերի եւ իր ժիլնոջ՝ Գրեյս Նապոլի կերպարները լավ ներհանգ կարող են ծառայել որոշյալներին:

«Խոսու՝ մը» ֆիլմը, ի հակադրություն, հավասարիմ է մնում դաստիարակումը, եւ ներառում է Մորգենթաուի եւ Թալեթի փառալուծական հանդիմանը, որի ընթացքում վերջինս խնդրում է դեստանցի իրեն սրամարդել «New York Life Insurance Company-ի» հայ ավանդատների արժեքը գնահատելու ցուցակը: Երկու ֆիլմերն էլ հիմնված են սիրո եռանկյունու վրա: Երկուսի գործողություններն էլ Թուրքիայի

նույն Երջանում են կատարվում: Երկուսն էլ առկա են անմեղ մարդկանց հետադիման տեսարաններ: Այս բոլորը, սակայն, առավել են ընդգծում դաստիարական տեսիլ տարբերությունը երկու ֆիլմերում:

«Խոսու՝ մը» ֆիլմը «Survival Pictures-ն» է արտադրել, որի հիմնադիրն է հայ գաղթականների գավակ միլիարդատեր Զորք Զորբոյանը: Կինոընկերության խորհրդանիշը անմոռուկն է:

Ճանարությունը միշտ էլ ճանարություն կանա եւ եթե հավաստում եք Մորգենթաուի եւ նրան նման նշանակալի ու հավաստի այլ աղբյուրների, ապա «խոսու՝ մը» ճանարության կողմն է, անկախ նրանից, թե ով է ֆինանսավորել այն:

«Օսմանյան լեյտենանտ» թողարկումը անցյալ ամիս բոլորովին էլ դաստիարական երեւոյթ չէր: Այն երեք տարով ուժացել էր նշանակալ: Ա. աշխարհամարտի Թուրքիայի մասնակցության 100-ամյակը: «ES Film-ը» խոստացել էր դաստիարակել մեր բոլոր հարցերին, բայց այնպես էլ չդաստիարակեց մեր ոչ մի հարցին: Միակ անձը, որ դաստիարակեց Սոֆուելն էր, որ այժմ վճարեց է, որ իրեն ցեղասպանությունը ժխտողների Կարգում են դասում: «Կարծում էի, որ հակա-դաստիարակյան սիրո դաստիարակում են ստեղծում, որը մասամբ կթեթեացնի ֆրիսոնյա-մահմեդական լարվածությունը: Եթե որոշյալները հակա-հայկական մատուցություններ ունեին, այն լռելիք էր: Ես չէի զգում: Ներկայացված դաստիարակումը իմ գրածի հետ առնչություն չունի»:

«Խոսու՝ մը», ճիշտ է, ունի սիրային դաստիարակում, բայց հիմնական կիզակետը ցեղասպանությունն է, որը ներկայացված է որդեգրելու ցեղասպանություն:

Ովքեր ցանկանում են իմանալ ճանարությունն այն մասին, թե ինչ է իրականում տեղի ունեցել կայսրության վերջին սուլթանի իշխանության օրով, դիմեք գնահատելու «Խոսու՝ մը» ֆիլմը, որն արդեն էկրաններում է, եզրակացնում է հոդվածագիրը: **Պատասխան Գ. ԾՈՒՆԻՎԵՐՏԷ**

Կալիֆոռնիա համալսարանում կզործի մարդու իրավունքների «Promise ինստիտուտը»

UCLA համալսարանի բժշկագիտական բաժանմունքի որոշման դրկ. Երիկ Խարայեյանը եւ իրավունքի ֆակուլտետի դեկան Ջեյմս Գրեյսը

Լոս Անջելեսի Կալիֆոռնիա համալսարանը 20 միլիոն դոլարի նվիրատվություն է ստացել իր իրավունքի բաժնում ստեղծելու մարդու իրավունքների դաստիարակության խոստում ինստիտուտը (Promise Institute for Human Rights), որն ազգային կենտրոն է դառնալու իրավական եւ փաստաբանական կրթություն տալու ուսանողներին: Նորաստեղծ ինստիտուտի ծախսերը ծածկվելու են «խոսու՝ մը» գեղարվեստական ֆիլմի տոնարկային հասույթի, նվիրատվությունների եւ համալսարանի եկամուտների միջոցով:

Ինստիտուտի հիմնադրման գործում նախաձեռնություն է ցուցաբերել եւ մեծ դերակատարություն է ունեցել դրկ. **Երիկ Խարայեյանը**՝ վերոնշյալ համալսարանի Դեյվիդ Գեյթն բժշկական բաժանմունքի դասախոսական կազմից:

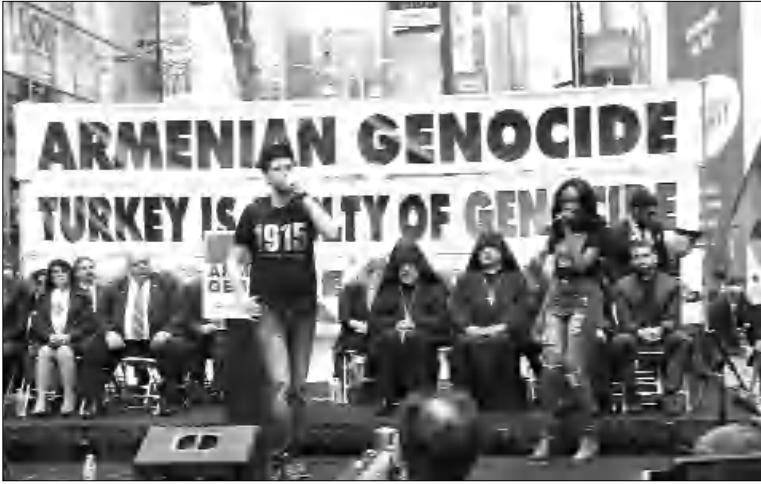
«Մարդու իրավունքների խախտումներ, որքանություններ այսօր էլ տեղի են ունենում Սիրիայում, Կոնգոյում, Հարավային Սուդանում, եւ դա է դասառնը, որ մենք ստեղծեցինք «Խոսու՝ մը» ֆիլմը: Այժմ էլ՝ այս ինստիտուտը: Հայոց ցեղասպանությունը երբեք չդիմացվել է մոռացվի», նշել է նա: «Պրոմիս ինստիտուտը դառնալու է լայն համազորակցության կենտրոն», ավելացրել է համալսարանի դեկան **Ջեյմս Գրեյսը**: **Վ. Ս.**

ՍԱՌԱ ՉԱՍՊԱՐՅԱԼ

«TIMES SQUARE»-ի հերթական ստուգանիչը

Նյու Յորկ

Ավանդաբար միայն հայ համայնքին արժանաված «Times Square»-ում, Հայոց ցեղասպանության 102-րդ տարեկիցին նվիրված հիշատակի արարողությունը կայացավ կիրակի, ապրիլի 23-ին: Այս արի սգո հավաքի մասնակիցների թիվը սղասվածից շատ ավելի էր, ուստի կազմակերպիչների խնդրանքով ուսիկանությունը ընդարձակեց ժողովրդի համար նախատեսված տարածքը: Սա մեկ անգամ էա աղագուցում է, որ անկախ եղելության վաղեմությունից եւ դրա նկատմամբ ԱՄՆ գործող վարչակազմի վերաբերմունքից, ամերիկահայ սերունդները եկել էլ զայլու են «Times Square», սարին մեկ անգամ ոգեկոչելու 1.5 միլիոն անժիբի հայ անհասկանների հիշատակը:

թյունների դոկտոր՝ Ռաբել Կոչկալարեանն ու Արմեն Մրժժմբերը ներկայացրեցին միջոցառման ընթացակարգը եւ ժամանած հյուրերին: Հարթակին կրկին ծանոթ դեմքեր են՝ Ֆրենկ Փալոուն, Զեռոյայն Մըլոնին, Զաֆ Շուլմերը, հայ հայտնի փաստաբան՝ Մարկ Կիրակոսը, Հայ դատի, ԱՄՆ հայկական համագումարի ներկայացուցիչներ, հոգեւոր այրեր: Երախտադար լինելով մեր հիշատակի հավաքն ամեն սարի իրենց ներկայությամբ դասվող ԱՄՆ կոնգրեսականներին եւ սենատորներին, այդուհանդերձ ղեկավարելու, որ արեց սարի նրանց արձարեան մույն տեսն արդեն անգիր են արել շատերը: Փոքր բացառություն էր այս անգամ կոնգրեսական Մըլոնին, ով զարմացրեց հայ օլիմպիական չեմպիոնների հաջողությունների մասին իր իրա-

զեկությամբ, որի ելույթի ընթացքում միջոցառման կազմակերպիչները մեղալներ հանձնեցին Եւրամից ժամանած չեմպիոններ՝ Միհրան Հարությունյանին եւ Ալբերտ Ղազարյանին:

Հիշատակի միջոցառման «new wow»-ն երկու դեռահասների «1915»-ին նվիրված ռեկի կատարումն էր, ինչը ոչ դասաւթվաց Հայ առաքելական եկեղեցու Ամերիկայի արեւելյան թեմի, Հայ ավետարանական ընկերակցության, Ամերիկայի Հայ կաթողիկէ թեմի հոգեւոր այրերի դիմաց: Ելույթների ընթացքում գրեթէ չհնչեց նախագահ Թրամիի անունը: Հուզական խոսքի ու դաթոսի մեջ ականջս լարել էի, որդեգրի բաց չթողնեմ գործնական, իրավական սիրություն արվող հայրերի մասին որեւէ տեղեկություն: Միակ հույսս Կալիֆոռնիայից ժամանած Մարկ

Կիրակոսն էր, ով գերե մնաց իրավական ոլորտին առնչվող փաստեր հրադարակելուց: Ետնաբերում փորձեցի տեղեկանալ նրանից Թորրիայի դեմ իր մասնակցությամբ մի քանի դատարարությունների ընթացքի, Համբիկ Սասունյանի նկատմամբ «Պարոլի» ընձեռած հեռանկարի մասին: Ասաց. «Տուր ինձ երեսուր օր ժամանակ»: Գիտեմ, որ այս հարցերի դատասխանները մեծ աղերս ունեն Կոնգրեսում առաջարկվող H.Res. 220 բանաձեւի հաջողությունից, որդեգրի ամերիկյան դատարանը դուրս գա արդար վճիռ կայացնի:

16 սարի լուսաբանելով «Times Square»-ում տեղի ունեցող հիշատակի արարողությունները, համոզված կարող եմ ասել, որ շնորհակալ առաքելության ուլիսի հետեւող, այս միջոցառման գլխավոր հովանավոր՝ «Վարդանանց Աստեաների» ամենամյա ձեռնարկները վաթսուականների մոդելով, ուճով եւ բովանդակությամբ, այլեւս սղառել են իրենց: Ազո արարողությունն ամենեւին չի նշանակում, որ դեմք է դադարանել կեսդարյա վաղեմության կարծաւիդերը: Վաղուց ստեղծագործ միտք, արհեստավար ժոտեցում, դադարանջաւիտական բնույթի դասառներ եւ համարձակ ուճ եւ անհրաժեշտ:

Կազմակերպական առունով այս սարի թերես վասագույնն էր:

Ամերիկյան բարեհամբույր, հարգալից (a միմչեւ z), ամեն մանրուր հաւարկած կարգն ու վարքը հայ կազմակերպիչների սղասարկած սարածում կարծես անհետանում է: Նկարահանող խմբերը կրկին կանգնած էին համեմատաւոր առջեւ, փակելով նրա տեսադասը կատարվածից, այնինչ՝ մեւերի վրա տեղադրված էին մեղիայի համար նախատեսված բարձրադիր հարթակներ, որոնց վրայով երեխաներն էին վազվզում: Կարգ դադարանող Գարեգինը ցուցանակ դադարներին աջ ու ձախ նկատողությունն էր արած իր ուլած ռակուրսի սակ դրամի չթեւելու համար: Մեղիայի համար նախատեսված սեղանից անհրաժեշտ թղթադանակը վերցնելիս, ոչ մեկի հոգը չէր, թե՛ ո՛վ եմք, ի՞նչ կազմակերպություն եմք ներկայացնում: Եվ, ամենակարեւորը՝ սարը հազարից ավել բազմություն դարունակող սարածումն հմարավոր էր ցանկացած բնույթի ահարեկչական գործողություններ, քանզի՝ ուսիկանությունը մարդկանց չէր ստուգում:

«Times Square»-ի հիշատակի արարողությունների նկատմամբ ստուգանալից (զալչկա) այս վերաբերմունքը վաղուց փոխել է դեմք: Հայերին ամեն սարի այս հրադարակ բերող նվիրական մղումը չղեկ է շահագործել, հրաձգելով նրանց միօրինակ ծրագիր, հարյուր անգամ տեսածն ու լսածը:

Բարեկարգ բնակարան՝ 15 արվա սղասումից հետո

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի ֆինանսավորմամբ եւ Հայասանի «Ֆուլեր Տնաւիմական Կենտրոնի» կողմից իրականացվող բնակարանաւիմության ծրագրի շնորհիվ, Հասարկանների ընսանիին հաջողվել է 15 սարի գոյություն ունեցող խնդիրը լուծել 8 ամսվա ընթացքում: Ընսանիի հոր՝ զինվորական Վարդանի համար, զգալիորեն կրճատվել է ուտերին եղած սարիների բեռը: Ավելին, նա հաճելի անակնկալ է մասուցել բանակից տուն գորացրված որդուն:

Աւխասանի ու նաեւ տուն չունեանալու դասառաւով, Հասարկանները սարիներ շարունակ սղաղված են եղել մի բնակավայրից մյուսը տեղափոխվել եւ վարձակալությամբ աղրել հոջեանում, Կաղանում ու Վալիում: Ի վերջո, 15 սարի առաջ նրանց հաջողվել էր նմբակոնությունից վնասված մի տուն զնել Գորիսի թաղամասերից մեկում, սակայն շինարարությունն ավարտին հասցնել եւ սեփական տննելու չեն կարողացել: Այս ու նաեւ հանրադեռության սարեր մարտերում բնակվող 135 ընսանիի բաղձալի երազանքն իրականություն է դարձել աջակցող կողմերի՝ ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի եւ «Ֆուլեր Տնաւիմական Կենտրոնի» հաջողված համագործակցության շնորհիվ: «Ընսանի կազմելու օրից ի վեր ես ու կինս, հետո նաեւ երեխաներս, երբեք չենք կարողացել զգալ սեփական անկյուն ունեանալու բերկրամբը. ձակասագրի թելադրանքով միտք տեղից տեղ եմք տեղափոխվել, սնից՝ տուն: Վարձակալված բնակարանը երբեք ֆո սեփականի սման չի կարող ջերմացնել: Փառք Աստու, հիմա հարմարավետ տուն ունեմք, ընսանիս միասնական է. էլ ի՞նչ է դեմք մարդուն՝ երջանիկ լինելու համար: Շնորհակալ եմք»,- ասել է ընսանիի հայրը՝ Վարդանը:

«Օգնելով այս ընսանիներին՝ մենք մերժում ենք անսարբերությունը եւ կարեւոր ուղերձ ենք հղում հասարակությանը. ժամանակը հարկավոր է ծախսել օգտակար գործերի վրա: Այդդեմ եւ ստեղծվում արժեքը: Այդդեմ եւ կայանում անհաջող, ընսանիին ու ազգը: Հարկավոր է սահմանել լավ մոտակա եւ ձգտել դրա իրականացմանը: Ժամանակը չի սղասում: Խնդիրների բեռի սակ կեկվելով եւ ինքնավասակությունը կորցնելով ոչնչի չենք հասնի: Մինչդեռ լավ մոտակների շնորք միավորվելով, կարող ենք լուծել ցանկացած խնդիր: Այս ծրագրի հիմնում այդ մոտեցումն է»,- ասել է ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի գլխավոր տնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը: «Ամեն օր, գործ ունենալով Հայասանի սարեր ծայրերում բնակվող մարդկանց հետ, լինելով մեր գոյություն ու սեփելով հասկաղես սան կարիք ունեցող ընսանիների հետ, համոզվում եմ, որ բնակարանային դայմանների բարելավման հետ բացահայտվում է նաեւ ընսանիի թախկնված ներուժը, նոր կենսակերպը դառնում է խթան ավելիին հասնելու համար: Այս ծրագիրը օգնում է հաղթահարել ոչ միայն սոցիալական, կենցաղային աղիտությունը, այլեւ մտքի եւ ոգու»,- ասել է Հայասանի «Ֆուլեր Տնաւիմական Կենտրոնի» նախագահ Աւոտ Եղիազարյանը: 2016թ.-ին բնակարանաւիմության ծրագրով Մյունիխի մարզում աջակցություն է սացել 3 ընսանի:

ՎիվաՍել-ՄՏՍ. դոմենային անվանումների գրանցում նաեւ .հայ տիրույթում

Երբ առաջարկ (տիպը) 31.05.2017
Գրանցել .հայ տիրույթում
7000 Դր / 1 տարի

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը տեղեկացնում է, որ միմչեւ ս.թ. մայիսի 31-ը .հայ տիրույթում դոմենային անվանում գրանցելու դեդլայնը՝ 1 արվա վճարը կկազմի ընդամենը 7000 դրամ: Առաջարկը գործում է առաջին 100 գրանցվողի համար: Վերջերս ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը վերագործարկեց իր դատարանական նորացված կայքը՝ հասանելի դառնալով նաեւ հայաստան սարբերակով՝ vsu.հայ հասցեով: Դա կարեւոր հայլ էր համացանցում հայաստան հաղորդակցումը խախտելու ուղղությամբ: Այդ մոտակի իրագործմանն է նդատելու նաեւ .հայ տիրույթում դոմենային անվանումների գրանցման (հանգուցային անվանումների հաւելեգրման) հմարավորությունը:

մարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օնլայն» դորտալի միջոցով, կամ այցելել մեր սղասարկման կենտրոններից որեւէ մեկը: Մեր նորություններին մատուցած ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/VivaCellIMTSofficialpage>

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԻԳ սարի
Հիմնաղիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրադեռութեան 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminfo.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
3ԱՎԻՐ ԱԻԵՏՊԵՏԱՆ հեռ. 060 271117
Հաւակաղախութիւն (զովազդ) հեռ. 582960, 060 271112
Լրագրողների սենյակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայութիւն հեռ. 060 271115
Շորտայն լրահաւաք ծառայութիւն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային շարունակը «Ազգ» թերթի
Միլիթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
Գ տարով յորդանանները գովազդային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դատասալիսանութիւն չի կում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010